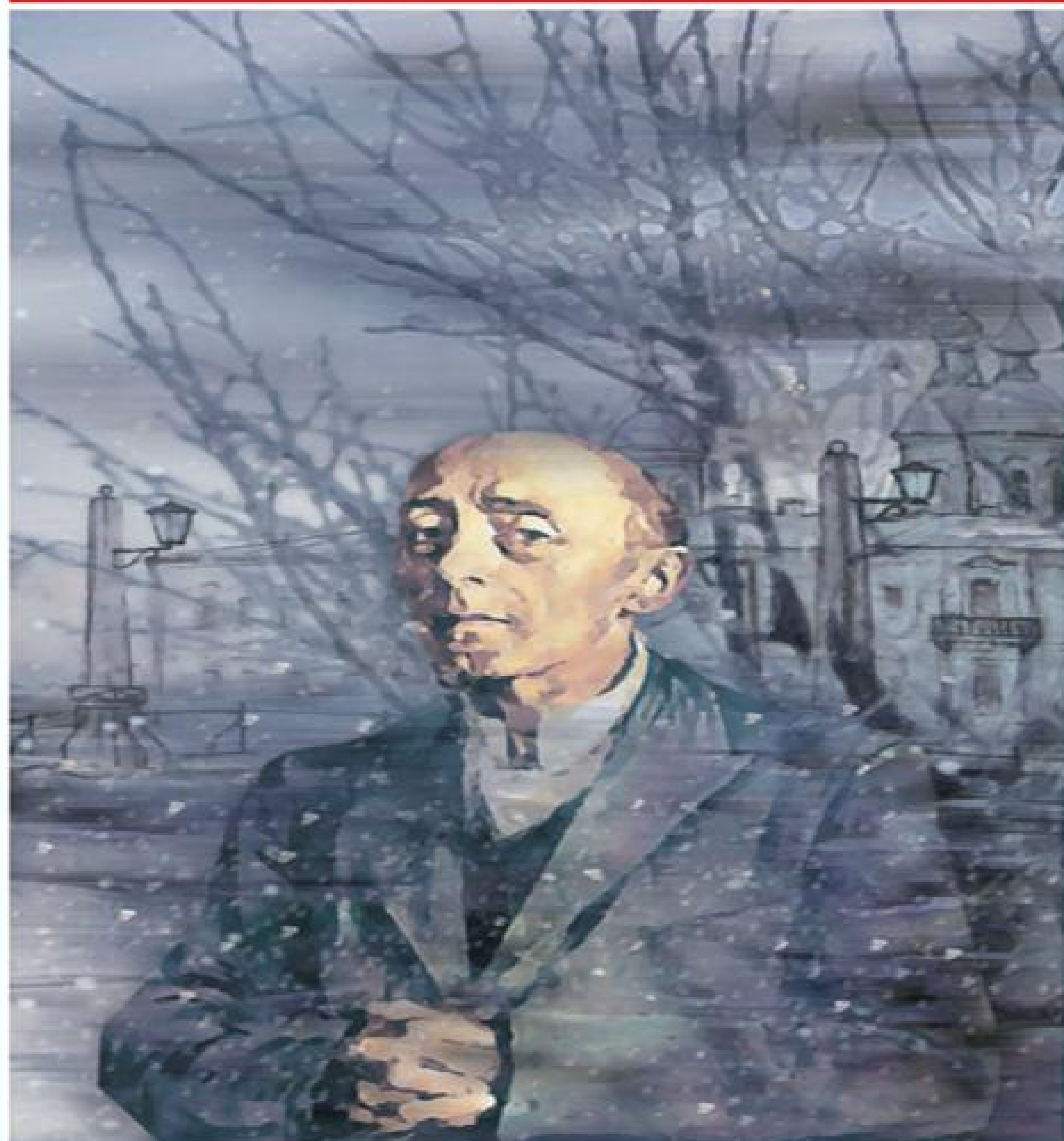
BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - ROMAN

PALTO

GOGOL

ÇEVİREN: ASLI TAKANAY

PALTO

GOGOL

ÇEVİREN: ASLI TAKANAY

DÜNYA KLASİKLERİ

UZUN ÖYKÜ

DÜNYA KLASİKLERİ
PALTO
NİKOLAY GOGOL (1809-1852): RUS ROMAN VE OYUN YAZARI. HENÜZ LİSEDEYKEN YAZDIĞI YAZILAR VE ŞİİRLERLE DİKKAT ÇEKTİ. DEVLET MEMURLUĞU VE ÖĞRETMENLİK YAPTI. İLK HAYRANLARI ARASINDA PUŞKİN DE VARDI. BAŞYAPITI *ÖLÜ CANLAR*'DA FEODAL RUSYA'NIN SERFLİK DÜZENİNİ VE ADALETSİZLİKLERİ, *MÜFETTİŞ*'TE YOZLAŞMIŞ BÜROKRASİYİ YANSITTI. 10 YILI AŞKIN BİR SÜRE *ÖLÜ CANLAR*'IN DEVAMINI YAZMAKLA UĞRAŞTI. AMA ESERİNİ TAMAMLAYAMADAN YARI ÇILGIN BİR ŞEKİLDE ÖLDÜ. YAZARIN DİĞER ÖNEMLİ ESERLERİ ARASINDA *BİR DELİNİN HATIRA DEFTERİ*, *BURUN*, *TARAS BULBA*, *ESKİ ZAMAN BEYLERİ* VE *ARABA* BULUNUR.
EDİTÖR
VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.
ÇEVİREN
ASLI TAKANAY: 1975'TE DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ RUS DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDE LİSANS, AYNI ÜNİVERSİTENİN ÇEVİRİBİLİM BÖLÜMÜNDE MASTER VE DOKTORA EĞİTİMİNİ TAMAMLADI. RUSÇADAN ÇEVİRİLER YAPMASININ YANI SIRA ÇEVİRİBİLİM SORUNLARIYLA İLGİLİ MAKALELER YAZDI VE BİLDİRİLER SUNDU. ASLI TAKANAY, OKAN ÜNİVERSİTESİ'NDE YARDIMCI DOÇENT UNVANIYLA DERS VERMEKTEDİR.
REDAKSİYON
OSMAN ÇAKMAKÇI: 1965'TE İSTANBUL'DA DOĞDU. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ'NDE PSİKOLOJİ, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE FELSEFE OKUDU. JAMES JOYCE, KAFKA, JACK LONDON, OSCAR WILDE VE LEWIS CARROLL GİBİ YAZARLARIN ÇOK SAYIDA ESERİNİ TÜRKÇEYE KAZANDIRDI. *RADİKAL* GAZETESİNDE ÇALIŞTI. SON DÖNEM TÜRK EDEBİYATININ İLGİYLE TAKİP EDİLEN ŞAİRLERİNDEN BİRİ OLAN OSMAN ÇAKMAKÇI, AYNI ZAMANDA ÇEŞİLİ YAYINEVLERİNDE EDEBİYAT EDİTÖRÜ OLARAK YER ALTI EDEBİYATI BAŞTA OLMAK ÜZERE FARKLI ALANLARDA ÖZGÜN PROJELER YARATTI.
TÜRKÇE REDAKSİYON
FİLİZ GÖVER: 1947'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. REMZİ VE YENİ ALAN YAYINEVLERİ İÇİN UZUN YILLAR REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.
BS YAYIN BASIM DAĞITIM REK. ORG. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
FATİH CADDESİ ALAYBEY SOKAK NO: 28/B ZEMİN KAT
MERTER – GÜNGÖREN – İSTANBUL / TÜRKİYE
TEL: (0212) 505 99 70 (pbx) FAKS: (0212) 505 99 75

MERTER V. D. 187 061 1123 e-mail: bs.yayin@gmail.com

NİKOLAY VASİLYEVİÇ GOGOL

(D. 31 Mart 1809, Soroçintsi, Poltava yakınları-Ö. 4 Mart 1852, Moskova, Rus Çarlığı) Rus roman ve oyun yazarı. 19. yüzyıl Rus gerçekçiliğinin temel eserlerinin yazarı olarak kabul edilmektedir.

Renkli köy hayatı, Kazak gelenekleri ve zengin halk kültürüyle Ukrayna, Gogol'ün çocukluğunun arka planını oluşturuyordu. Orta halli toprak sahibi bir aileden gelen Gogol'ün edebiyata olan ilgi ve yeteneği henüz lise yıllarında başladı. Bir dergide yayımlanan şiirleri, yazıları ve okulda sahnelenen oyunlardaki mizah yeteneğiyle dikkati çekti. 1828'de memur olmak umuduyla gittiği Petersburg'da parası ve gerekli ilişkileri olmadığı için geçimini sağlamanın pek kolay olmadığını anladı. Bir ara ABD'ye yerleşmeyi düşündü. Daha sonra Almanya'ya gitti. Parası tükenince tekrar Petersburg'a dönerek iş aramaya başladı. Çok az maaşla bir devlet memurluğu buldu. Ancak bir yıl sonra ayrıldı. Puşkin'in etkisiyle Ukrayna halk kültüründeki çeşitli fantastik öğelerle dolu öyküler yazdı. Bu sürecin sonunda sekiz öyküden oluşan *Veçera na hutore bliz Dikanki* (1831-32, 2 cilt; Masalar: Dikanki Yakınlarında Bir Çiftlikte Akşam Toplantıları) yayımlandı. Halk kültürünün havasını yansıtmaları, Ukrayna sözcük ve deyişlerine yer vermeleriyle bu öyküler, Rus edebiyat dünyasında büyük ilgi topladı. Gogol bir anda ün kazandı. Ardından 1835'te *Mirgorod* (Mirgorod Hikâyeleri) ve *Arabeski* adlı eserleri yayımlandı. *Mirgorod Hikâyeleri*'ndeki öykülerden biri olan *Taras Bulba*, Kazak geçmişi kusursuz bir biçimde yansıtmaktaydı. "*Povest o tom, kak possorilsya İvan İvanoviç s İvanom Nikiforoviçem*" (İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç'in Nasıl Kavga Ettiklerinin Hikâyesi) mizahi yönüne rağmen, var olmanın anlamsızlığı ve bayağılığı karşısında duyulan acı ve öfkeyi anlatıyordu.

"*Starosvetskiye pomeşçiki*"de (Eski Zaman Beyleri) yergici tutum iyice belirginleşiyordu. *Arabeski*'deki öykülerden birisi olan "*Zapiski sumasşedşevo*" (Bir Delinin Hatıra Defteri) yaptığı monoton ve sıkıcı iş yüzünden bunalan bir memuru anlatır. Memur sonunda akıl hastanesine kapatılır. "*Nevski prospekt*"te (Nevski Bulvarı) romantik bir hayalci ile kaba bir maceracı karşı karşıyadır. "*Portret*"in (Portre) son bölümünde, bu dünyada kötülüğün ortadan kaldırılamayacağına olan inancını vurgular.

Gogol 1836’da Puşkin’in çıkardığı dergide yergili öykülerinin en hoşlarından biri olan “*Kolyaska*”yı (Araba), ardından gerçeküstücü öyküsü “*Nos*”u (Burun) yayımladı. Büyük bir komedi olan *Müfettiş*’te yozlaşmış bürokrasiyle alay edilir. Oyun sahnelendiğinde gerici basının ve bürokrasinin gösterdiği büyük tepki üzerine Gogol, Rusya’dan ayrılmak zorunda kaldı. Roma’da başyapıtı olan *Myortvye duşi* (Ölü Canlar) adlı romanını yazdı. Feodal Rusya’daki serflik düzenini yansıtan romana 1842’de başladı. Aynı yıl neşeli komedisi *Jenitba* (1842; Bir Evlenme) ve *Şinel* (1842; Palto) yayımlandı. Puşkin’in trajik ölümünden sonra Gogol’ün ünü daha da arttı ve Rus edebiyatının babası olarak kabul edildi. Ama o, öncü rolünü kendine özgü bir açıdan değerlendiriyordu. Topluma yönelik suçlamalarla herkesi güldürüp olumlu sonuçlar aldığını görünce, Tanrı’nın ona bu büyük yeteneği yalnızca güldürme yoluyla kötülükleri eleştirmesi için değil, Ruslar’a kötü bir dünyada doğru yolu göstermesi için de verdiğine inandı. Böyle bir kurtarıcılık görevi yüklenen Gogol, yaratıcılığını giderek kaybettiğini gördü. Ama yine de sanatçı olarak değilse de en azından öğretmen ve din adamı olarak Rusya’nın kalkınması ve ahlaki gelişimi için gerekli gördüklerini söyleyebilecek durumda olduğunu göstermeye karar verdi. Bu amaçla yazdığı ve yalnızca tutucu kiliseyi değil, birkaç yıl öncesine kadar acımasızca suçladığı güçleri de övdüğü *Vibrannye mesta iz Perepiski s druzyami* (1847; Dostlarımla Yazışmalarımdan Seçilmiş Parçalar) hayranlarının tepkisiyle karşılandı. Gogol bu tepkileri, günah işlediği için Tanrı’nın gözünden düştüğünü gösteren deliller olarak yorumladı. Dine daha yakından bağlandı ve çileci bir yaşam sürmeye başladı. 1848’de Filistin’e giderek kutsal toprakları ziyaret etti ama beklediği huzuru bulamadı. Moskova’ya döndükten sonra Gogol, üzerinde bir tür ruhsal baskı uyguladığı anlaşılan Matvey Konstantinovski adlı bağnaz bir rahibin etkisi altına girdi. Onun emriyle 24 Şubat 1852’de *Ölü Canlar*’ın, tamamladığı sanılan ikinci bölümünün el yazmalarını yaktı. Ve on gün sonra öldü. Gogol Rusya’ya kendi yüzünü gösteren ilk yazarlardandır.

ÖNSÖZ

“Tanrı’nın emriyle şu tuhaf kahramanlarımla sürüp giden koca hayatı, herkesin görebileceği alay ve kimsenin göremeyeceği gözyaşlarıyla daha ne kadar seyredeceğim?”

Ölü Canlar, 1842

Rus edebiyatının büyüleyici bir gelişim gösterdiği 19. yy’ın ilk yarısına tanıklık eden ve tanıklığının sonuçlarını zengin dili ve insanı derinden etkileyen hiciv yeteneğiyle gözler önüne seren Nikolay Gogol, aslında bu ‘büyülü dönemin’ oluşmasında, gelişmesinde ve devam etmesinde rol oynayan en önemli kişilerdendir.

Çar I. Nikola’nın iktidar döneminde (1825-1855) Fransız Devrimi’nin düşüncelerinden etkilenerek Çar’ın otoritesini bir anayasayla sınırlamak isteyen subay ve aydınlardan oluşan grubun darbe girişimi (Dekabrist Ayaklanması – 14 Aralık 1825) başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra, bu muhalif harekete destek veren kişilerin bir kısmı asılarak idam edilir; geri kalanlar ise Sibirya’ya sürgüne gönderilir. Dönem, baskı dönemidir. İktidar, gitgide katılaşan tutumuyla ‘fikirleri özgürce ifade etme’ yollarının önünü kesmek için çaba sarfeder; Rus aydın katmanının (intelligentsia) üzerinde ödünsüz bir baskı kurmaya çalışılır. Sansür mekanizmasını işler hale getirmek için kurulan ‘gizli servis’ acımasızca görevini yerine getirir; sadece düşünmek ve yazmak bile mutlakiyete, serflik sistemine karşı ‘bir başkaldırı’ olarak değerlendirilir. Aydınlara nefes bile aldırmamak amacıyla var edilen uygulamalar, özellikle –Dostoyevski’nin de bir komploya katılmış olma suçlamasıyla önce kurşuna dizilerek idam edilmeye, ardından Omsk’da kürek mahkûmu olarak ceza çekmeye mahkûm edildiği– 1848 yılıyla Çar I. Nikola’nın ölümüne (1855) kadar olan dönemde doruk noktasına ulaşır. Bu dönem daha sonra Rus kültür tarihinde ‘Yedi Karanlık Sene’ olarak anılacaktır.

Baskıcı uygulamaların, uzun sürgünlerin, acımasız cezaların zirveye ulaştığı bu dönemde edebiyat da dönemin siy reketin üzerine gidilir. Aynı dönemde Rusya’nın ulusal kimliği üzerine tartışmalar baş gösterir. ‘Ulus’tan kasıt nedir? Ulus denilen kesim, kendilerinden daha iyi eğitim almış ve genelde Avrupa geleneklerini benimseyen toprak sahiplerinin

boyunduruğu altında yaşayan Rus köylülerinden oluşan geniş kitleden mi ibarettir, yoksa Rus toplumunun Fransızca konuşan elit kesiminin kültürü de bu kavramın bir parçası mıdır? Rusya kendi içine ve kendi geçmişine dönük bir tavır mı sergilemelidir, yoksa Avrupa'nın bir parçası mı olmalıdır? Bu tartışma özellikle 1840'lı yıllarda *Slavcılar* ve *Batıcılar* adıyla anılan iki grup arasında varolan fikir ayrılığının tam da merkezinde yer alır. Her iki grup da kendi fikirleriyle örtüştüğüne inandıkları iki farklı kenti ülkenin başkenti olarak görür: Eski Rusya'nın değerlerini yaşatan, sahip çıkan, yansıtan Moskova ve yeni, Batılı Rusya'yı temsil eden Petersburg.

İşte Gogol, Rusya'da feodalizmin sarsılıp yerine kapitalizmin yapılanmaya başladığı, farklı görüşlerin hem iktisadi, hem siyasi, hem de kültürel alanda birbirleriyle kıyasıya çarpıştığı, aydın kesimin üzerindeki baskıların daha önce hiç olmadığı kadar yoğunlaştığı bir dönemde verir eserlerini; ve var olan sistemin savunucuları tarafından Rus insanının kötü yanlarını göstermekle, kendi halkına ihanet etmekle suçlanır her seferinde. Oysa ne böyle bir amacı ne de inancı vardır yazarken. Rus insanının kötü olduğunu değil, sistemin Rus insanını kötü gösterdiğini düşünmektedir. Ancak Rusya gerçeğinin aksayan yönlerini açıkça gözler önüne sermedeki başarısı ve egemen sınıfa mensup kişileri karikatürize etme yeteneği sonucunda tepki görmekten asla kurtulamaz. Gerek bu tepkiler, gerekse kendi iç çelişkileri Gogol'ün hayatını olumsuz yönde etkileyen nedenlerin başında gelir.

Kendisini acımasız bir şekilde eleştirenlerin yanında Gogol'ü sahiplenen, yazdıklarını, eşsiz yeteneğini destekleyen önemli kişiler de olmuştur. Rus edebiyatına halk masallarını, halk dilini sokan ve Rus gerçekçiliğinin başlangıç noktası olarak kabul edilen büyük şair-yazar Puşkin ve dönemin en etkin eleştirmeni, 19. yy Rus edebiyatının yönelimlerini büyük ölçüde belirleyen Belinski akla ilk gelenlerdendir.

Puşkin ile yakın ilişkisi, Gogol'ün tutunabildiği, bildiği yolda devam etmek için güç kazandığı nadir kaynaklardan biridir. Puşkin'in her sözü, her eleştirisi, her önerisi onun için önemlidir. Bu yüzdendir ki bir Avrupa gezisi (daha doğrusu kendisine yöneltilen eleştirilerden uzaklaşmak için kendini mecbur hissettiği bir kaçış) sırasında, konusunu da Puşkin'in önerdiği *Ölü Canlar* adlı eseri yazmaya çalışırken haber aldığı '*Şairin Ölümü*'[1] onu

derinden etkiler ve üzüntüsü Mart 1837'de arkadaşı Pletnev'e yazdığı mektuba şu şekilde yansır:

"Rusya'dan bundan daha kötü bir haber alamazdım. Onun ölümüyle yaşama sevincimi tamamen yitirdim. Onun fikrini almadan hiçbir şey yapamıyordum! Onu yanımda hayal etmeden tek bir satır bile yazamıyordum! O ne der? Neye dikkat eder? Neye güler? Neyi beğenir? Bilmek istediklerim bunlardı; beni yazı yazmaya teşvik eden şeyler bunlardı... Tanrım, onun ilhamıyla başladığım elimdeki bu eseri, onun eserini sürdürecek gücü kendimde nasıl bulacağım?... Kaç kez kalemi yeniden elime almayı denedim, ama kalem elimden düştü gitti. Anlatılmaz bir keder bu!"

Puşkin'in ölümünden bu derece etkilenen Gogol, çok zorlanmasına karşın üzerinde çalışmakta olduğu iki önemli eseri tamamlar ve 1842 yılında, Rusya gerçeğinin aksayan yönlerini etkili bir şekilde gözler önüne serdiği ve yerdiği *Ölü Canlar* adlı romanın birinci cildiyle 19. yy Rus edebiyatının ağırlıklı konusu olan 'küçük adam' temasının başarıyla işlendiği *Palto* isimli öyküsünü yayınlar. Öykü, Rus Edebiyatı'nın gelişmesinde, Rus gerçekçiliğinin oluşmasında önemli rol oynayacak; sonraki günlerde Dostoyevski "Hepimiz Gogol'ün '*Palto*'sundan çıktık" itirafında bulunacaktır. Ünlü eleştirmen Belinski de *Palto*'yu dönemin en önemli eseri olarak nitelendirecektir.

Bu öyküyle birlikte o güne kadar ihmal edilmiş, görmezden gelinip eserlere konu edilmemiş, kent toplumunun bir parçası olan küçük memurların yaşantıları ve dramları Rus edebiyat tarihindeki yerini alacaktır.

Çarlık Rusyası'nda yaşanmakta olan eşitsizliği net bir şekilde ortaya koyan öykünün başkişisi Akakiy Akakiyeviç'in acılarla dolu hayatı, 'küçük insanların' çektiklerinin sadece bir parçasıdır. Artık edebiyatın vurgusu yoksul, ezilen, haksızlığa uğrayan 'küçük insanlar' üzerine kaymıştır ve Gogol'den sonra gelen Rus yazarlarının hemen hepsinin bu öyküye borçlu olduğu bir şey vardır.

Gogol öyküyü, bir arkadaş toplantısı sırasında anlatılan bir olaydan esinlenerek yazar: Ava çıkmaya çok meraklı olan küçük bir memur, yıllarca bin bir güçlükle para biriktirerek bir av tüfeği satın alır. Yeni tüfeğiyle ava çıktığı gün sandala biner ve her nasılsa tüfek suya düşüp kaybolur. Memur

üzüntüsünden yataklara düşer; günlerce ateşler içinde kıvranır. Başka bir çözüm yolu bulamayan arkadaşları aralarında para toplayarak kendisine yeni bir tüfek alır ve memur ancak o zaman iyileşir.

Bahsi geçen olay anlatıldıktan sonra Gogol'ün etrafında bulunanların hepsi kahkahalarla gülmeye başlar; oysa Gogol anlatılanlarda gülünecek bir yan bulamamış ve uzun süre düşüncelere dalıp kalakalmıştır.

Gogol, duyduğu andan itibaren içini kemirmeye başlayan bu olayı tam sekiz sene sonra yayınlanan *Palto*'da, güç şartlarda yaşayan, varolan sistemin de, çevresindeki kişilerin de önemsemediği Akakiy Akakiyeviç'in dramıyla gün ışığına çıkaracaktır. Öykü, yayınlandığı andan itibaren soylu kesimin tepkisine hedef olur. Dönemin 'mühim adamlarından' biri eseri şöyle yorumlar:

"Şu Gogol'ün *Palto*'su amma da dehşet verici bir hikâye. Kalinkin Köprüsü'ndeki hortlak bir gün hepimizin sırtından paltosunu çekip alabilir. Hikâyeyi okurken ne hale düştüm, varın siz düşünün."

Öykünün, Rus edebiyatında kendinden sonraki gelişmelerde belirleyici rol oynayacak şekilde, 'küçük adam' temasını derinlemesine incelemesinin ve bu yönde vazgeçilmez bir örnek oluşturmasının dışında dikkat edilmesi gereken bir yanı daha bulunmaktadır. Gogol'ün bu eserde kullandığı dil, tutturduğu ton, önceki eserlerinden farklıdır. Yazdıklarıyla, okuyucularını acı acı gülümsetmeye çok yatkın olan yazar, *Palto*'da bu becerisini doruk noktasında yaşatır. Bu kez, okuyanları gülümsetmekten çok sarsmayı hedeflemiştir.

Bugün, okuyanlara hâlâ söyleyecek sözü olan bu metin, hiç kuşkusuz Dünya ve Rus edebiyatı açısından önemini ve değerini yitirmeden gelecek nesillere de aktarılacak ve hak ettiği yeri korumaya devam edecektir. Daha önce birçok çevirmen tarafından Türkçe'ye aktarılan bu çok önemli gördüğüm öyküyü yorumlama şansını bana veren "Bordo Siyah"a ve sevgili hocam, editörüm Veysel Atayman'a teşekkür ederim.

Aslı Takanay

Aralık 2003, İstanbul

PALTO

Devlet dairelerinden birinde... Ama hangisinde olduğunu belirtmeden geçsek daha iyi olacak. Çünkü devlet dairelerinde, askeri birimlerde, özel kalemlerde, kısacası kamu hizmeti gören kurumların herhangi birinde çalışanların hepsi tepki göstermek için fırsat kolluyorlar; alınganlıkta üstlerine yok. Artık öyle bir noktaya geldik ki, insanlar şahıslarına yöneltilen bir suçlamayı, mensubu oldukları topluluğun tümüne yöneltilen bir saldırı olarak değerlendiriyor. Duyduğuma göre, daha geçenlerde bir başkomiser (hangi şehirden olduğunu hatırlayamıyorum), bir şikâyet dilekçesi kaleme almış. Dilekçesinde yasaların hiçe sayıldığını, resmi kurumlarının tehlikede olduğunu ve bu kurumlar nezdinde devletin yüce adının küçük düşürüldüğünü ileri sürüyormuş. Sözlerine delil olarak da oldukça kalın bir edebi eseri dilekçesinin ekinde sunmuş. Bu eseri delil olarak sunmasının nedeni ise her on sayfada bir, bir başkomiserden bahsedilmesi, hatta bazı yerlerde söz konusu başkomiserin basbayağı sarhoş bir halde resmedilmesiymiş. Hâl böyle olunca biz de, herhangi bir tatsızlık yaşanmasın diye anlatacağımız olayın cereyan ettiği yerden ‘devlet dairelerinden birinde’ diye bahsetmeyi uygun gördük.

Evet, ne diyorduk... Devlet dairelerinden birinde görev yapmakta olan bir memur vardı ve bu memurun, dış görünümü itibarıyla insanlarda ilgi uyandıran biri olduğu da söylenemezdi. Kısa boylu, çipil gözlü, biraz da çopur suratlıydı; kızıla çalan saçları yer yer dökülmüş, her iki yanağında da derin kırışıklıklar oluşmuştu; yüzünden, basurdan yana dertli olduğu anlaşılıyordu... Elden ne gelir ki! Tek suçlu Petersburg iklimi! Memurumuzun unvanına gelince (ki bizde bir kimsenin adından önce unvanı belirtilmelidir), kendilerine diş geçiremeyeceğine inandıkları insanlara yüklenmeyi meziyet sayan pek çok yazarın acımasızca alay ettiği, sivri dilleriyle iğnelemekten asla vazgeçmediği sıradan kalem memurlarından ve ilelebet ‘sıradan kalem memuru olarak kalacaklardan’ biriydi. Soyadı Başmaçkin’di. Kunduracı anlamına gelen bu soyadının vakti zamanında başmak (kundura) kelimesinden türetildiği açıkça görülmektedir; ancak ailesi bu soyadını ne zaman, hangi nedene dayanarak kullanmaya başladı, bunu anlamak ve anlatmak mümkün değildir. Çünkü memurumuzun babası da, dedesi de, hatta kayınbiraderi bile, yani istisnasız tüm Başmaçkin sülalesi kundura değil, çizme giyer; senede üç kere de

tabanlarını tamir ettirirlerdi. Memurumuzun adı Akakiy Akakiyeviç'ti. Bu ad okuyucuya biraz tuhaf, uydurma gibi gelebilir, ama sizi temin ederim ki hiç de uydurulmuş ya da uzun uzadıya aranmış bir isim değildir; kendiliğinden gelişen olaylar memurumuza başka bir isim vermeyi imkânsız hale getirmiştir. Kısaca olanları aktaralım:

Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa Akakiy Akakiyeviç 23 martta gece yarısına doğru dünyaya geldi. Bir memur eşi olan iyi yürekli annesi, çocuğun vaftiz edilmesi için gereken tüm hazırlıkları yaptı. Kadıncağız kapının karşısındaki lohusa yatağında yatıyor; sağ tarafında senato kalemlerinden birinde bölüm şefi olarak görev yapmakta olan vaftiz baba, saygıdeğer insan İvan İvanoviç Yeroşkin ile mahalle muhtarının karısı, ender rastlanacak erdemlere sahip olan vaftiz anne Arina Semenovna Blobryuşkova duruyordu. Anneye aralarında bir seçim yapması için takvimden üç isim önerildi: Mokkiya, Sossiya bir de Hozdazat. "Hayır" diye itiraz etti zavallı kadın, "Çıka çıka bunlar mı çıktı!" Anneyi memnun etmek için takvimin başka bir sayfasını çevirdiler; karşılarına yine üç isim çıktı: Tirifiliy, Dula ve Varahasiy. "Bu da mı gelecekti başıma," dedi kadıncağız, "Ne biçim isimler bunlar! Tekini bile daha önce duymadığıma yemin ederim. Varadat ya da Varuh olsa, neyse diyeceğim, ama Tirifiliy ve Varahasiy... Hiç işitmedim bile." Yine sayfayı değiştirdiler; bu kez de karşılarına şunlar çıktı: Pavsikahiy ve Vahtisiy. "Tamam, ben göreceğimi gördüm," dedi kadın. "Anlaşılan, bu, yavrucağımın kaderi. Eğer durum böyleyse, ona babasının adını vermek en iyisi olacak. Kocamın adı Akakiy idi, bırakalım oğlunun adı da Akakiy olsun." İşte Akakiy Akakiyeviç adı bu şekilde ortaya çıktı. Çocuk vaftiz edildi ve bu sırada sanki günün birinde sıradan bir kalem memuru olacağını önceden hissetmiş gibi yüzünü ekşitip ağlamaya başladı.

İşte olaylar bu şekilde gelişti. Olan biteni doğrudan anlatmayı tercih ettik, böylece okuyucu çocuğa başka bir isim verilmesinin kesinlikle mümkün olmadığını, aslında bu ismi seçmeye mecbur kaldıklarını kendiliğinden görecektir.

Ne zaman, ne kadar süre önce dairede işe alındığını ve onu işe alanın kim olduğunu kimse hatırlamıyordu. Daireden nice müdürler, nice masa şefleri gelip geçmişti, ama Akakiy Akakiyeviç hep aynı yerde, aynı şekilde, aynı görevi yerine getirmiş; yani mektupları temize çekmişti. Yaşamındaki bu

‘aynı’lıklardan olsa gerek, insanlar giderek onun kel kafası ve resmi üniformasıyla bu işe hazır bir halde dünyaya geldiğine inanmaya başladı. Dairede kimse ona saygı göstermiyordu. İçeri girdiğinde odacılar ayağa kalkmak şöyle dursun, sanki önlerinden geçen basit bir sinekmiş gibi kafalarını ondan tarafa çevirmeye bile tenezzül etmiyorlardı. Şefler de ona oldukça soğuk ve zalimce davranıyordu. Şef yardımcıları, “Şunu temize çeker misiniz?” ya da “İşte size değişik bir konu, şununla bir ilgilenebilir misiniz?” demeye gerek görmeden ya da iş ilişkilerinin saygı kuralları çerçevesinde yürütüldüğü dairelerde olduğu gibi bir nezaket göstermeden, temize çekmesi gereken evrağı adeta suratına fırlatırlardı. Akakiy Akakiyeviç de bakışlarını evraktan bir an bile ayırmadan, başını kaldırıp onu önüne koyanın kim olduğunu ya da o kişinin bunu yapmaya hakkı olup olmadığını düşünmeden kâğıdı alır ve hemen temize çekmeye başlardı. Genç memurlar ise, memurlara özgü o keskin zekâlarının ürünü olan nüktedanlık becerilerinin en güzel örneklerini sergileyerek Akakiy Akakiyeviç’le alay eder, onun gururunu zedeleyen espriler yaparlardı. Mesela hemen yanı başında, onunla ve yetmiş yaşındaki ev sahibesiyle ilgili kendi uydurdukları hikâyeleri birbirlerine anlatırlar; Akakiy Akakiyeviç’in ihtiyar kadından dayak yediğini söyler, ikisinin ne zaman evleneceğini sorar, kâğıttan hazırladıkları konfetileri başından aşağı dökerek “A! Kar yağıyor!” diye dalga geçerlerdi. Akakiy Akakiyeviç bu olaylar karşısında hiç tepki göstermez, sanki etrafında kimse yokmuş gibi çalışmaya devam ederdi. Dahası, yaptığı işi de etkilemezdi olup bitenler; onca şamatanın ve kendisine yöneltilen bu çirkin saldırıların ortasında mektupları temize çekerken tek bir hata bile yapmazdı. Sadece yapılan şakalar dayanılmaz hale geldiğinde, genç memurlar koluna yapışarak işini yapmasını engellemeye başladığında ağzından şu sözler dökülüverirdi: “Bırakın beni, neden bana böyle eziyet ediyorsunuz?” Garip bir hava vardı ses tonunda, sanki acıya yenik düşen bir adamın sessiz haykırışları duyuluyordu. Bu haykırışlar yüzünden dairede göreve yeni başlamış olan genç bir memur, diğerlerinin izinden giderek Akakiy Akakiyeviç’le dalga geçme hakkını kendinde görürken, birden bıçakla kesilmiş gibi bu tür davranışlarına son verdi. O günden sonra da genç memurun olaylara bakış açısı tamamen değişti; her şeyi farklı görmeye başladı. Adı konulamayan bir güç, o güne dek terbiyeli, saygın insanlar olarak kabul ettiği, bu şekilde değerlendirdiği iş arkadaşlarından uzaklaşmasına neden oldu. En neşeli olduğu anlarda bile, zavallı Akakiy Akakiyeviç başındaki keliyle ve insanın içine işleyen

sözleriyle, “Bırakın beni! Neden bana böyle eziyet ediyorsunuz?” derken canlanıyordu gözlerinin önünde. Ve bu yürek burkan sözlerle birlikte benzeri başka sözler de çınlıyordu genç memurun zihninde: “Ben sizin kardeşinizim. Neden bana böyle eziyet ediyorsunuz?”

Hayatı boyunca bu sahne gözünün önüne geldikçe, genç adam elleriyle yüzünü kapatıp insan denilen varlığın ne kadar acımasız olabildiği; ince, kültürlü, terbiyeli kişilerde (Tanrım!), hatta toplum tarafından asil ve şerefli insanlar olarak kabul görmüş kişilerde bile ne kadar gaddarca bir yan olabildiği gerçeğini gördükçe, derinden sarsıldı.

Kanımca, Akakiy Akakiyeviç kadar işine bağlı, işi için yaşayan birini bulmak zor olurdu. ‘Şevkle çalışırdı’ desek, ‘şevk’ kelimesi bağlılığını anlatmak için yetersiz kalırdı; evet, Akakiy Akakiyeviç işine tutkuyla, aşkla bağlıydı. Bu işte, yani mektupları temize çekme işinde sadece kendine ait, değişik, hoş bir dünya bulurdu. İşini yaparken duyduğu mutluluk yüzünden okunurdu; bazı harfler gözdesiydi ve sıra bu harfleri yazmaya geldiğinde kendinden geçer, gözlerini kırpıştırır, gülümser ve sanki dudaklarıyla kalemine yardım ederdi. Yüzüne bakınca kaleminin ucundan hangi harfin dökülmekte olduğu kolayca anlaşılırdı. Eğer sarf ettiği çabayı karşılayacak şekilde terfi ettirilseydi (ki bu işe kendisi bile şaşırırdı), encümen üyeliğine kadar yükselmesi işten değildi. Ancak şakacı çalışma arkadaşlarının da ifade ettiği gibi hizmetinin karşılığında Akakiy Akakiyeviç’in eline, sırtındaki kambur ve ‘üzerine oturduğu yerdeki’ basurdan başka bir şey geçmemişti. Gerçi gösterdiği çabaya tamamen kayıtsız kalındığını söylemek de mümkün değildi. Örneğin bir keresinde, uzun süren hizmetinden dolayı kendisini ödüllendirmeye hevesli, kıymet bilir bir müdür, Akakiy Akakiyeviç’e alışageldiği sıradan temize çekme görevlerinden biraz daha fazla önem taşıyan bir iş verilmesini buyurmuş, başka bir devlet dairesine gönderilmek üzere zaten hazırlanmış olan bir belgedeki gerekli düzeltmeleri yapmasını istemişti; ki bu iş, yalnızca ilk sayfadaki başlıkları düzenlemek ve bazı yerlerdeki fiilleri birinci tekil kişiden üçüncü tekil kişiye çevirmekten ibaretti. Kendisine verilen bu görev Akakiy Akakiyeviç’e o kadar zor geldi ki, hayatı bir anda zindana dönüştü; sonunda, alnından boncuk boncuk dökülen damlaları silerek, “Yok yok, bana temize çekilecek bir şey verin, daha iyi,” dedi.

O günden sonra Akakiy Akakiyeviç'i 'ebediyen' yazıları temize çekme işiyle baş başa bıraktılar. Onun için, yazıları temize çekmekten başka bir şeyin önemi yok gibiydi. Örneğin, giydiği kıyafetler üzerine hiç kafa yormazdı, umurunda bile değildi bunlar; üniforması artık yeşil rengini kaybetmiş, paslı – kirli bir renge bürünmüştü. Yakası kısa ve dardı; Akakiy Akakiyeviç'in boynu, çok uzun olmamasına rağmen daracık yakadan sırık gibi dışarı taştığı için olduğundan daha uzun görünür ve kafası da Rusya'da seyyar satıcılık yapan yabancıların başlarının üzerindeki tablalarda onar onar taşıdıkları alçı taşından yapılmış kedi yavrularının sağa sola sallanan kafalarını anımsatırdı. Üniformasının üzerine ya bir saman çöpü ya da bir iplik parçası, ama mutlaka bir şeyler yapışmış olurdu. Bir de yolda yürürken, tam çöplerin dışarı dökülmekte olduğu anda pencerelerin altından geçmek gibi kimsede kolay kolay rastlanmayacak bir yeteneğe sahipti; bu yüzden de şapkasından kavun karpuz kabuğu ya da benzeri alakasız artıklar asla eksik olmazdı. Hayatı boyunca bir kez olsun sokakta yürürken etrafında olup bitenlere dikkat kesilmemişti; ki bunlar malumunuz, genç memurların gözlerini dört açarak izledikleri şeylerdi. Öyle ki onlar, diğer kaldırımda bulunan birinin pantolonunun önünün açık kaldığını bile fark edip kıs kıs gülebilmek için fırsat kollarlardı.

Oysa Akakiy Akakiyeviç bu gibi olaylarla karşılaşsa bile, baktığında, özenle, düzgün bir şekilde temize çektiği satırlardan başka bir şey görmezdi. Sadece, bir ihtimal, bilinmeyen bir yerden ansızın bir at çıkar da kafasını Akakiy Akakiyeviç'in omzuna yaslayıverir ve burun deliklerinden çıkan güçlü bir rüzgâr da onun yanağına denk gelirse, o çok sevdiği satırlarının arasında değil de bir sokağın orta yerinde olduğunun farkına varabilirdi.

İşten döner dönmez hemen sofraya oturur, aceleyle çorbasını içer, soğanla birlikte bir parça sığır eti yerdi. Yediklerinin tadına hiç dikkat etmez, lokmalarının üzerine konan sineklerle ya da o gün Tanrı rızk olarak neleri uygun görmüşse onlarla birlikte mideye indirirdi. Karnının doymaya başladığını fark ettiği anda sofradan kalkar, mürekkep hokkasını alır ve eve getirdiği yazıları temize çekmeye başlardı. Eğer daireden bir şey getirmediyse, üslubunun güzelliğinden ziyade ismini yeni öğrendiği önemli bir kişiye hitaben yazılmış olmasına dikkat ederek bir yazı seçer ve sadece kendi zevki için onu temize çekerdi.

Petersburg’un kül rengi göğü hepten karardığında ve bütün memurlar gelirlerine, zevklerine uygun bir şekilde yemeklerini yiyip karınlarını doyurduklarında; yani, dairelerde tüm gün süren kalem gıcırtıları ve koşuşturmalar sona erdikten, kendilerine ve başkalarına ait yapılması gereken işler tamamlandıktan, hatta iş aşkıyla yanıp tutuşan memurların gönüllü olarak üstlendikleri ‘fazladan’ görevler bile yerine getirildikten sonra ‘artık’ dinlenme zamanı gelip çattığında, hâlâ harcayacak enerjisi olanlar, işten arta kalan zamanı keyifli şeyler yaparak geçirmek için acele ederlerdi. Eğlence düşkünleri uçarcasına tiyatronun yolunu tutarken, diğerleri son moda kadın şapkalarını incelemek için kendilerini sokaklara atardı. Kimileri bir grup memurun gözdesi olmuş alımlı, genç bir hanıma kur yapma sevdasıyla bir gece davetine katılır, kimileri ise (ki en çok rastlanan da buydu) üçüncü ya da dördüncü katta bulunan, iki küçük oda ve bir antre ya da mutfaktan oluşan, modaya uyma hevesiyle birçok etkinlikten feragat edip para biriktirerek güçbela edinilen bir lambanın veya değişik bir biblonun süslediği, yakın bir arkadaşın evinin yolunu tutardı. Kısacası bütün memurların tanıdık evlere dağılıp, hararetli bir şekilde kâğıt oynadığı, üç kuruşluk kurabiyeler eşliğinde çaylarını yudumlayıp uzun pipolarını tüttürdükleri, kâğıtlar dağıtılırken yüksek sosyeteye dair son dedikoduları birbirlerine anlattıkları (ki bu dedikodular Rus insanının hiçbir zaman ve hiçbir koşulda vazgeçemeyeceği şeylerdir), hatta konuşacak bir konu kalmadığı zaman, kendisine ‘Bakır Atlı’ heykelindeki atın kuyruğunun kesildiği söylenen kumandan hakkındaki ardı arkası gelmeyen anekdotlar havalarda uçuştuğunda; yani herkes elinden geldiğince eğlenmeye çalışırken, Akakiy Akakiyeviç bu eğlencelerden hiçbirine katılmazdı. Kimse onu, hayatının herhangi bir döneminde, herhangi bir davette görmüş olduğunu söyleyemezdi. Yazıları temize çekme hevesini yeterince tatmin ettikten sonra yatağına yatar, ertesi gün Tanrı’nın kendisine bahşedeceği temize çekme görevlerini düşünerek, yüzünde beliren gülümsemeyle uykuya dalardı. İşte, kaderine yazılan ‘yılda dört yüz rublelik gelirle’ memnun olmayı becerebilen bir adamın sakin yaşamı böylece sürüp gitmekteydi. Belki de sadece yazıcıların değil, düzeltmenlerin, müdür yardımcılarının, müdürlerin, kendileri kimseye bir şey danışmadıkları gibi, kendilerine de hiçbir şey danışılmayan danışmanların, yani herhangi bir kademede görev yapan memurların ilerlemekte oldukları yaşam yolu üzerine serpilmiş çeşitli felaketler olmasaydı, Akakiy Akakiyeviç’in hayatı da ilerideki yaşlılık günlerine kadar aynı şekilde sürüp gidecekti.

Yılda dört yüz ruble kadar gelir elde eden herkesin mücadele etmek zorunda kaldığı amansız bir düşman vardır Petersburg'da. Söz konusu düşman, her ne kadar insan sağlığına iyi geldiği söylense de, bizim ünlü kuzey ayazından başka bir şey değildir. Sabah dokuzda, yani tam da işlerine gitmeye çalışan insanların caddeleri doldurduğu saatte ayaz, herhangi bir ayrım yapmadan hepsinin burunlarına keskin fiskeler indirmeye başlar, zavallı memurlar burunlarını nereye sokacaklarını şaşırırlardı. Böyle zamanlarda, yüksek mevkilerde bulunanların bile soğuktan alınları sızlar, gözlerinden yaşlar boşanırken, zavallı sıradan memurlar çoğu zaman ayazda tamamen savunmasız kalırlardı. Tek çareleri, daireye ulaşmak için geçmek zorunda oldukları beş ya da altı sokağı, eskimiş, ince paltolarının içinde mümkün olduğunca hızlı bir şekilde aşmak ve kapıcı odasına ulaşır ulaşmaz yolda tamamen buz kesmiş ayakları çözülünceye ve tıpkı ayakları gibi soğuktan işlemez hale gelmiş memuriyet becerileri yeniden işler duruma gelinceye dek ısınmaya çalışmaktı. Akakiy Akakiyeviç de daireye ulaşmak için katetmesi gereken yolu mümkün olduğu kadar hızla geçmeye çabalamasına rağmen, bir süredir özellikle sırtının ve omuzlarının soğuktan donduğunu hissetmeye başlamıştı. Sonunda sorunun paltosundan kaynaklanabileceği geldi aklına. Eve dönünce paltosunu iyice inceledi; sırtında ve omuzlarında iki ya da üç yerin kalbura döndüğünü keşfetti. Kumaş o kadar incelmişti ki, diğer tarafı bile görmek mümkündü, ayrıca astar da artık gerçekten miadını doldurmuştu. Yeri gelmişken Akakiy Akakiyeviç'in paltosunun memurlar arasında dalga konusu olduğunu da belirtmek gerekir. Hepsi de bu harap olmuş kumaş parçasının 'palto' ismini hak etmediği, ona ancak 'sabahlık' denilebileceği konusunda fikir birliğine varmıştı. Doğrusu, Akakiy Akakiyeviç'in paltosunun pek paltoluk hali kalmadığı da ortadaydı hani. Yakası, diğer yerlere yapılacak yamalar için kaynak olarak kullanıldığından her geçen sene biraz daha ufalmıştı. Hem yamalar da maharetli bir terzinin elinden çıkmış, göze hoş gelen türden değildi; kaba ve çirkin görünüyorlardı. Sorunun kaynağını anlayan Akakiy Akakiyeviç, paltosunu Petroviç'e götürmeye karar verdi. Petroviç, arka merdivenlerden çıkınca dördüncü katta oturan bir terziydi; gören tek gözüne ve yüzündeki çiçekbozuğu izlerine rağmen pantolon ve ceket tamiri konusunda oldukça başarılı bir adamdı. Tabii bu başarısı, ayık olmasına ve zihnini kurcalayan herhangi bir şey olmamasına bağlıydı. Bu terzi hakkında uzun uzadıya bilgi vermeye elbette gerek yok, ancak madem öykülerde bulunan tüm karakterleri etraflıca tanıtmak bir gelenek olmuş, okumakta

olduğunuz satırlara Petroviç'i de buyur etmekten, onun hakkında bir çift laf etmekten başka seçeneğim yok.

Önceleri kendisine sadece Grigoriy denilmekteydi ve bilmem hangi toprak ağasının yanında çalışan bir köleydi. Özgürlüğünü elde ettikten ve bayramlarda zilzurna sarhoş olana dek içki içmeye başladıktan sonra Petroviç diye anılmaya başladı. İlkin sadece büyük bayramlarda içiyordu; ama sonraları büyük küçük demeden takvim sayfalarında yanına haç işareti konulmuş bütün kutsal günlerde kafayı çekmeye başladı. Bu yönüyle aile geleneğini bozmadığını, sağa sola sapmadan dedelerinin izinden gittiğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Karısı ile ağız dalaşına girdiğinde ona 'maddiyatçı kadın' ya da 'Alaman karısı' diye söverdi. Eee, madem Petroviç'in karısının da adını andık, onun hakkında da bir iki çift laf etmek farz oldu bize. Gelgelelim bu kadıncağızla ilgili pek dişe dokunur bir bilgi yok elimizde ve bildiklerimizi olduğu gibi aktarmak gerekirse, kuracağımız cümleler şunlardan ibarettir sadece: Petroviç'in bir karısı vardı; baş örtüsü kullanmazdı, bere takardı ve öyle dillere destan bir güzelliği de yoktu. Doğrusu, bıyıklarını burarak ve alışılmadık sesler çıkararak yanına yaklaşan muhafız askerleri dışında kimse yüzüne bakmazdı.

Akakiy Akakiyeviç, Petroviçler'in evine giden merdivenlerden çıkarken (yalnız hakkını vermek lazım, Petersburg'da bulunan tüm diğer evlerin arka merdivenleri gibi bu merdivenler de su ve çamur içindeydi ve her tarafına kesif bir amonyak kokusu sinmişti)... ne diyorduk... Akakiy Akakiyeviç merdivenlerden çıkarken, bu iş için Petroviç'in ne kadar isteyeceğini kestirmeye çalışıyor ve kendi kendine iki rubleden bir kapik fazla vermemeyi tasarlıyordu. Petroviç'in karısı balık kızarttığı için evin kapısını ardına kadar açık bırakmıştı. Mutfakta o kadar çok duman vardı ki, etrafta gezinen hamamböceklerini seçebilmek bile mümkün değildi. Akakiy Akakiyeviç ev sahibesine görünmeden mutfağın içinden geçip koridorun sonundaki odaya girdi. Petroviç büyükçe, boyasız bir ahşap masada, Türk paşaları gibi bacaklarını altına toplamış oturuyordu. Ayakları, iş başındaki tüm terzilerde gelenek olduğu üzere çıplaktı. Akakiy Akakiyeviç'in gözüne çarpan ilk şey; önceden de görüp bildiği ayak başparmağı oldu. Üzerindeki tırnak son derece biçimsiz, kaplumbağa kabuğu gibi sert ve kalın görünüyordu. Boynunda bir çile ipek ve iplik asılıydı; kucağında da eski püskü bir kıyafet duruyordu. Dakikalardır elindeki ipliği iğne deliğinden geçirmeye çalışıyordu, ancak bunu bir türlü beceremediği için karanlığa ve

hatta elindeki ipliğe kısık sesle sövüp duruyordu: “Yabani şey, sakın geçme e mi! Tükettin beni be, seni deyyus!” Petroviç’in tam da sinirli olduğu bir anda oraya gittiği için Akakiy Akakiyeviç’in canı sıkıldı. Oysa siparişini Petroviç’in keyfinin yerinde olduğu bir anda ya da karısının deyişiyle “tek gözlü şeytanın kafası kıyakken” vermek isterdi. Eğer o keyifli anını yakalayabilse, Petroviç kendisine önereceği parayı hemencecik kabul etmekle kalmaz, bir de yerlere kadar eğilerek selam verip, teşekkür üstüne teşekkür ederdi. Gerçi sonra karısı sızlanarak gelir, kocasının sarhoş olduğunu, bu yüzden çok ucuza anlaştığını söylerdi, ancak on kapiklik bir ilaveyle bu sorunu da çözmek mümkün olurdu. Ama görünüşe bakılırsa o gün, Petroviç gayet ayık durumdaydı; bu yüzden de son derece aksi ve anlaşmaya uzak bir tavır sergiliyordu. Kim bilir paltoyu yamamak için ne kadar para isteyecekti. Akakiy Akakiyeviç tehlikenin farkına varır varmaz gerisingeri dönüp oradan gitmek istedi, ama artık bunun için çok geçti. Petroviç gören tek gözüyle Akakiy Akakiyeviç’i baştan aşağı dikkatle süzdü ve zavallı memurumuz da istemeye istemeye konuşmak zorunda kaldı:

“İyi günler Petroviç!”

“İyi günler dilerim efendim,” dedi Petroviç, ne tür bir ganimetle geldiğini anlamak için gözlerini Akakiy Akakiyeviç’in ellerine dikerek.

“Ben sana Petroviç... şey... şunu...”

Bilinmesi gereken konu şudur ki, Akakiy Akakiyeviç çoğu zaman kendini özürlerle, bahanelerle ve son tahlilde herhangi bir anlam taşımayan muğlak sözlerle ifade ederdi. Eğer zorlanacağı bir konuda konuşması gerekirse, kurduğu cümleleri yarım bırakmak onun belirgin özelliklerindendi. Bu yüzden çoğu kez söze, “Bu gerçekten de, bilirsiniz...” diye başlayıp, devamında hiçbir şey söylemez, işin kötüsü bunun farkına da varmayıp, söylenmesi gereken her şeyi söylediğini zannederdi.

“Ne oldu?” diye sordu Petroviç. Bu esnada gören tek gözünü Akakiy Akakiyeviç’in üzerindeki üniformanın yakasından başlayıp kollarına, oradan da sırt ve bel bölümüne, düğme iliklerine doğru gezdirerek inceliyordu. Hepsi kendi elinden çıkmış olduğu için gördükleri son derece tanıdıktı. Bu tavır terzilere has bir alışkanlıktır aslında; birisiyle karşılaştıklarında ilk yaptıkları şey budur.

“İşte bak Petroviç... palto, kumaşı... görüyorsun, diğer yerleri aslında sapasağlam... biraz tozlanmış, o yüzden eski gibi görünüyor, oysa yeni... şey... sadece bir yerinde biraz... sırtında, bir de omzunun tekinde küçük bir delik var... şey... diğer omzunda da bir tane var, küçük ama... gördün mü? Hepsi bu. Fazla işi yok...”

Petroviç ‘sabahlığı’ eline aldı; önce onu masanın üzerine yaydı, uzun uzun inceledi, başını salladı ve kapağında bir generalin resmi olan yuvarlak enfiye kutusunu almak için pencere pervazına doğru uzandı. Resmin hangi generale ait olduğunu kestirmek mümkün değildi, yüzünün bulunduğu yer, parmak darbeleriyle delik deşik olduğundan kare şeklinde bir kâğıt parçasıyla yamanmıştı. Bir tutam enfiye çektikten sonra Petroviç iki eliyle ‘sabahlığı’ iyice gerdi, havaya kaldırdı ve ışığa doğru tutarak baktı, yine başını salladı. Sonra astarı dışa gelecek şekilde ‘sabahlığı’ tersyüz etti ve yine başını salladı. Tekrar, üzerine kâğıt yapıştırılan general resminin olduğu kapağı kaldırdı, burnunu tabakaya yaklaştırarak bir nefes daha çekti, kapağı kapattı, kutuyu elinden bıraktı.

“Hayır, bunu onarmak mümkün değil: Eski püskü bir süprüntü bu!” dedi.

Bu sözler karşısında Akakiy Akakiyeviç’in yüreği duracak gibi oldu.

“Neden mümkün değil, Petroviç?” diye sordu, bir çocuk gibi sızlanarak. “Sadece omuzları biraz yıpranmış... şey... nedir ki, sende küçük kumaş parçaları vardır yama için...”

“Evet, parça bulmak mümkün, parça bulunur bulunmasına da, bu kumaş dikiş tutmaz. Çoktan çürümüş gitmiş, iğne değdiremezsin buna, değdirirsen parçalanıp gider.”

“Varsın parçalansın, hemen yamayıverirsin sen de.”

“Yama filan yapılmaz buna; yamayı tutacak bir şey kalmamış, çok yıpranmış. Kumaşlık hali kalmamış, yamasan bile en ufak esintide dağılır gider.”

“O zaman, bir şekilde sağlamlaştırsan... Eminim ben... gerçekten... bu...”

“Hayır,” dedi Petroviç kararlı bir şekilde. “Yapılacak hiçbir şey yok. Paltoluk hali kalmamış bunun. Hatta bana kalırsa, bunu şeritler halinde kesip kendinize dolak gibi bir şey yapın, daha iyi olur. Soğuklar bastırınca

ayağınızı sıcak tutar hiç olmazsa. Çoraplar hiç işe yaramıyor. Zaten çorap dediğiniz nedir ki? Gözü doymak bilmez Alman milleti iki kuruş daha kazanmak için icat etti şu çorap denilen şeyi. (Petroviç, fırsat buldukça Almanlar hakkında atıp tutmaya bayılırdı.) Palto meselesine gelince, yeni bir tane diktirmeniz gerekecek.”

‘Yeni’ kelimesini duyar duymaz Akakiy Akakiyeviç’in gözleri karardı; odadaki tüm eşyalar, her şey etrafında dönmeye başladı. Artık, Petroviç’in enfiye kutusunun kapağının üzerinde bulunan general resminin yüzünü kaplayan kâğıt parçasından başka bir şey seçemiyordu gözü.

“Yeni bir palto mu?” diye sordu, hâlâ yaşadıklarının bir kâbustan ibaret olduğunu sanarak. “Bunun için yeterli param yok ki benim.”

”Evet, yeni bir palto,” diye yanıtladı Petroviç, insanı dehşete düşüren bir soğukkanlılıkla.

“Peki... yeni bir palto diktirmek... yenisi acaba kaça...?”

“Kaça mal olacağını mı soruyorsunuz?”

“Evet.”

“En az yüz elli rubleyi gözden çıkarmak lazım,” dedi Petroviç ve anlamlı bir şekilde dudaklarını büzdü. Sözleriyle karşısında bulunan kişiyi afallatmayı, sonra da göz ucuyla yüzünün aldığı şekli izlemeyi pek severdi.

“Bir palto için yüz elli ruble mi!” diye bir çığlık attı zavallı Akakiy Akakiyeviç. Belki de hayatı boyunca attığı ilk çığlıktı bu, zira kendisi hep ses tonunun yumuşaklığıyla tanınan bir adamdı.

“Evet,” dedi Petroviç. “Tabii ücret, istediğiniz paltonun özelliklerine göre de değişecektir. Eğer yakasına kürk koyacaksam, ipek astarlı bir kapüşon ekleyeceksem, o zaman fiyatı iki yüz rubleye kadar yükselir.”

Akakiy Akakiyeviç, Petroviç’in söylediklerini ne duyuyordu ne de duymak için bir çaba sarf ediyordu. Ağlamaklı bir şekilde, “Petroviç, lütfen... bir şekilde onar şunu, hiç değilse bir süre daha idare etsin beni,” dedi.

“Mümkün değil; bu miadını doldurmuş artık! Verilen emek de, harcanan para da boşa gider,” diye yanıtladı Petroviç. Bu sözleri duyan Akakiy Akakiyeviç, dağılmış bir halde oradan ayrıldı.

Petroviç ise Akakiy Akakiyeviç’in gidişiyle birlikte yeniden işe koyulmadan önce, uzunca bir süre daha dudaklarını anlamlı bir şekilde büzerek öylece durdu. Hem bir müşteri karşısında kendini küçük düşürmediği, hem de terzilik sanatının şerefini alçaltmadığı için halinden memnundu.

Akakiy Akakiyeviç sokağa çıktıktan sonra bile, görmekte olduğu bir kâbustan henüz uyanamamış gibiydi. “Şu işe bak!” diye söyleniyordu kendi kendine. “Böyle olacağı aklıma bile, gelmezdi... Şu işe bak!” Bir anlık sessizlikten sonra devam etti söylenmeye: “Şu işe bak! Ne ummuştum, ne buldum! Hey Tanrım!” Uzun süren bir sessizliğin ardından, “İşe bak! Hiç tahmin etmezdim böyle olacağını... Bunlar... kimin aklına gelirdi ki... Ne fena bir durum...” Bunları söylerken eve doğru yürüyeceğine, ne yaptığını bilmez bir halde tam da aksi istikamete doğru yöneldi. Yolda, bir baca temizleyicisi ona çarparak bütün omzunu kurum içinde bıraktı; inşaat halindeki bir binanın altından geçerken de tepesine bir miktar kireç boşaldı. Ama Akakiy Akakiyeviç bunların hiçbirinin farkına bile varmadı. Neden sonra, tabakasından nasır tutmuş avucuna bir nefeslik enfiye almak için elindeki sopayı bir kenara koyan bekçiye çarptığında adam, “Ne diye insanın tepesine çıkıyorsun, koca sokakta başka yer mi kalmadı be adam!” diye çıkışınca, kendine gelir gibi oldu. Toparlandı, etrafına bakındı ve eve doğru yöneldi. Ancak o zaman düşüncelerini toparlayabildi; içinde bulunduğu durumu gerçekçi bir gözle değerlendirdi ve kendi kendine akıllı, içten bir dostuyla dertleşir gibi konuşmaya başladı: “Yok, yok... Petroviç’le bugün konuşmak hataydı,” dedi. “O, herhalde... karısı muhtemelen hırpalamıştı onu. İyisi mi pazar sabahı gideyim ben. Cumartesi gecesi sünger gibi içer nasıl olsa, ertesi sabah da hâlâ ayılmamış olur. Kendine gelmek için bir tek daha atması gerekir, ama karısı da ona kapik koklatmaz. İşte o sırada ben eline on kapik sıkıştırdım mıydı, hemen yumuşayıverir ve belki de paltoyu...”

Aldığı bu kararla cesareti yerine gelen Akakiy Akakiyeviç, pazar gününü beklemeye koyuldu. Sabah, terzinin karısının evden çıktığını görür görmez soluğu Petroviç’in yanında aldı. Tam tahmin ettiği gibi cumartesi gecesi

sabaha kadar içki içen terzi hâlâ ayılamamıştı. Sağlam kalan tek gözü kayıyor, kafasını bir türlü dik tutmayı başaramıyordu. Yine de Akakiy Akakiyeviç'in hangi konu için oraya geldiğini anladığı an içindeki şeytan uyanıverdi. "Mümkün değil," diye çıkıştı. "Yeni bir palto diktirmelisiniz." Akakiy Akakiyeviç hemen eline on kapik tutuşturdu. Petroviç ise "Teşekkürler bayım, bir kadeh de sizin sağlığınıza içeceğim. Yeni palto konusunda sakın ola endişelenmeyin; eskisinden artık hayır gelmez. Sizin için, adınıza yaraşır bir palto dikeceğim; bana güvenebilirsiniz," diye yanıtladı onu.

Akakiy Akakiyeviç, yeni bir palto dikmek yerine eskisini onarması için bir iki laf daha edecek olduysa da Petroviç onu dinlemeyerek, "Yeni bir palto... Size kesinlikle yeni bir palto dikeceğim; bana güvenebilirsiniz; elimden geleni yapacağım. Hatta modaya uygun bir şey bile çıkarabiliriz; yakası gümüş renginde gizli kopçalarla tutturulan bir palto mesela," dedi.

'Yeni palto'dan kaçış olmadığını anlayınca Akakiy Akakiyeviç'in fena halde canı sıkıldı. Nasıl karşılayacaktı ki bunu, hangi parayla yaptıracaktı? Yakında alacağı bayram ikramiyesine kısmen güvenebilirdi elbette, ancak bu paranın gideceği yer çok önceden belirlenmişti bile. Birkaç tane yeni pantolon edinmesi gerekiyordu; çizmelerinin yüzünü yenileyen kundura tamircisine epeydir geciktirdiği borcunu ödemesi lazımdı ve üç gömleğin yanı sıra burada adını açıkça anmamızın yakışık almayacağı iki parça da iç çamaşırı siparişi vermeliydi. Kısacası paranın tümü harcanıp gidecekti. Eğer amiri bonkör davranıp kendisine bayram ikramiyesi olarak kırk yerine kırk beş ya da elli ruble uygun görse bile, bu harcamaların ardından elinde cüzi bir miktar kalacak ve bu miktar da yeni bir palto için gerekli olan servetin yanında devede kulak gibi olacaktı. Gerçi Petroviç'in, yapacağı iş için fahiş fiyat istemek gibi garip bir zevki olduğunu elbette biliyordu Akakiy Akakiyeviç. Hatta böyle durumlarda karısının bile kendini tutamayıp, "Aklını peynir ekmekle mi yedin be adam! Başka zaman olsa bu işi bedavaya yapardı, şimdi ise dünyanın parasını istiyor. Bir sor bakalım, kendisi o kadar eder miymiş acaba!" diye kıyameti kopardığından da haberdardı. Diğer taraftan, Petroviç'in paltoyu seksen rubleye dikmeye razı olacağını da biliyordu; ama o seksen rubleyi nereden bulacaktı, işte bu konuda hiçbir fikri yoktu. Bu miktarın yarısını bulabilirdi; evet yarısı, hatta biraz fazlası bulunabilirdi, ama diğer yarıyı nereden bulup buluşturacaktı?... Yalnız her şeyden önce, şu ilk 'kırk rublenin' nasıl temin edileceğini

okuyucularımıza anlatmamız gerekir. Akakiy Akakiyeviç'in, harcadığı her rubleye karşılık üzerinde para atmak için bir deliği bulunan kilitli, küçük bir kutuya yarım kapik atarak para biriktirmek gibi bir alışkanlığı vardı. Altı ayda bir, kutuda biriken bakır paraları, bozuklukları toparlar, hepsini küçük gümüşlere çevirirdi. Bu işe başlayalı epey zaman olmuştu; birkaç yıl içinde yaklaşık olarak kırk ruble biriktirmeyi başarmıştı. Yani, palto için gerekli olan paranın ilk yarısı elindeydi, ama diğer yarıyı nereden bulacaktı? Bir kırk ruble daha nereden bulabilirdi ki? Akakiy Akakiyeviç, düşündü... düşündü... ve sonunda günlük harcamalarını kısmak zorunda olduğuna karar verdi; en azından bir sene boyunca bunu yapması şarttı. Akşamları çay içmeyi bırakacak, mum da yakmayacaktı; eğer çalışması gerekiyorsa, ev sahibesinin odasına gidecek ve işini onun mumunun ışığında görecekti. Dışarı çıktığında ağırlığını ayaklarına vermeden, neredeyse parmaklarının ucunda basarak yürüyecek ve elinden geldiği kadar adımlarını, düzgün kaldırım taşlarına denk getirmeye çalışacaktı, böylece ayakkabılarının tabanları hemen aşınmayacaktı. Çamaşırlarını da yıkamaya daha seyrek gönderecek, böylece onların da hemen yıpranmasını engelleyecekti. Eve döner dönmez eskimesinler diye derhal giysilerini çıkaracak, sadece, umarsızca geçip giden zamanın bile merhamet ettiği eski pamuklu gecelik entarisiyle oturacaktı. Doğrusu ya, başlarda bu sıkıntılara alışmak Akakiy Akakiyeviç'e oldukça zor geldi, ama bir süre sonra teker teker hepsine alıştı ve işler rayına girdi; hatta akşamları aç açına uyumak bile onu rahatsız etmemeye başladı. Evet, belki karnı doymuyordu, ama tüm düşüncelerinde yer eden 'gelecekte sahip olacağı paltoyla ilgili hayaller', ruhunu yeterince besliyordu. Sanki yaşamında eksik olan bir şeyin yarattığı boşluk doldurulmuştu; sanki evlenmişti; sanki yanında, yaşamakta olduğu anı paylaşan biri vardı, artık yalnız başına değildi; sanki hoş bir hayat arkadaşı önünde uzanan yaşam yolunu kendisiyle birlikte ve el ele yürümeye razı olmuştu. Takdir edersiniz ki bu hoş hayat arkadaşı, kalın vatkaları ve dayanıklı bir astarı olan paltosundan başkası değildi. Önüne kesin bir hedef koyan her insan gibi, daha canlı ve hatta daha azimli biri olup çıkıvermişti. Ne istediğini ve bunun için neler yapması gerektiğini biliyordu. Yaşamakta olduğu değişim, yüzünden ve davranışlarından açıkça okunuyordu; artık kuşkucu, kararsız bir adam değildi. Zaman zaman gözlerinde bir kıvılcım parlıyor; hatta zihninde, daha önce düşünmeye cesaret edemeyeceği fikirler birer şimşek gibi çakıyordu: Sahi, neden paltonun yakasına sansar kürkü konulmasın ki? Zihni sürekli 'yeni palto'yla meşgul olduğu için dikkatini

bir türlü işi üzerinde yoğunlaştıramıyordu. Bir keresinde önüne konan bir belgeyi temize çekerken hata yapmasına ramak kaldı; durumun farkına varınca “Ah!” diye bir çığlık kopardı ve hemen istavroz çıkardı. Ayda en az bir kez, palto hakkında konuşmak için Petroviç’e uğruyordu. Kumaşı nereden alsa daha iyi olurdu, ne renk kumaş almalıydı, bu kaça mal olurdu... Petroviç’in yanından ayrılıp eve döndüğünde biraz endişeli olsa bile, eninde sonunda paltosunun dikilmesi için gereken zamanın geçeceği, gerekli malzemelerin bulunup satın alınacağı ve paltosunun er geç dikileceğini düşünmek onu rahatlatıyordu. İşler tahmin ettiğinden hızlı ilerledi. Beklenenin aksine amiri, Akakiy Akakiyeviç’in ikramiyesini kırk ya da kırk beş ruble değil, tam tamına altmış ruble olarak belirlemişti. Buna, Akakiy Akakiyeviç’in yeni bir paltoya ihtiyaç duyduğunu sezdiği için mi karar vermişti, yoksa her şey tamamen bir rastlantıdan mı ibaretti, bilemiyoruz; fakat nedeni ne olursa olsun sonuç itibarıyla Akakiy Akakiyeviç’in elinde fazladan bir yirmi ruble kalmıştı işte. Bu beklenmedik para, işlerin seyrini hızlandırdı. İki üç ay daha ‘kısmi yokluk’ çektikten sonra, Akakiy Akakiyeviç ihtiyacı olan seksen rubleyi bir araya getirmeyi başarmıştı. O güne dek hep sakin sakin atan kalbi, artık yerinden fırlayacak gibi çarpmaya başlamıştı.

Hemen Petroviç ile birlikte çarşıya çıkıp çok güzel bir paltoluk kumaş satın aldılar. Açıkçası, altı aydır bu konuyla yatıp kalktıkları ve sık sık çarşı pazar dolaşıp kumaş fiyatları, kaliteleri hakkında bilgi topladıklarından, bu iş onlar için pek zor olmadı. Petroviç, satın alabilecekleri kumaşlar arasında en iyisini bulduklarını söyledi. Astar için de kaliteli ve sağlam bir pamuklu bez seçtiler; Petroviç’in söylediğine bakılırsa bu, ipek astar kadar sağlamdı; görüntü itibarıyla da ondan aşağı kalır yanı yoktu. Sansar kürkü almadılar, çok pahalıydı; ama onun yerine kedi kürkü tercih ettiler; dükkândaki en iyi kedi kürküydü bu. Üstelik uzaktan bakılınca sansardan ayırt bile edilemiyordu. Çok fazla teferruatı olduğu için, paltoyu tamamlamak Petroviç’in tam iki haftasını aldı; yoksa daha erken bitirmiş olurdu. Dikiş ücreti olarak on iki ruble aldı, daha da aşağısı kurtarmazdı hani. İpek iplikle çift sıra dikiş çekmişti ve her dikişi dişleriyle sıkarak iyice sağlamlaştırmıştı.

Ve... sonunda bir gün, Petroviç paltoyu tamamlayıp teslim etti. Tam olarak tarih vermek çok güç belki, ama şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki ‘o gün’ Akakiy Akakiyeviç’in yaşamının en görkemli günüydü. Paltoyu sabahleyin,

tam Akakiy Akakiyeviç daireye gitmek için evden çıkmak üzereyken getirmişti. Daha uygun bir zamanda da gelemezdi hani; dondurucu soğuklar kendini hissettirmeye başlamış ve havanın daha da soğuyacağı iyice anlaşılmıştı. Petroviç paltoyu, işinin ehli terzilerin yaptığı gibi bizzat kendisi getirmişti. Yüzünden, Akakiy Akakiyeviç'in daha önce hiç tanık olmadığı bir gurur okunuyordu. Hiç de azımsanmayacak bir işi kotarmış olduğunun ve elinde tuttuğu şaheser sayesinde, astar dikmekten, tamirat yapmaktan öteye gidemeyen terziler ile 'gerçek terzileri' birbirinden ayıran uçurumu tüm çıplaklığıyla ortaya koyduğunun kesin surette farkında olduğu yüzünden açıkça anlaşılıyordu. Çamaşırcıdan yeni gelen, büyükçe bir tülbentle sarıp sarmaladığı paltoyu yavaşça çıkardı, sonra tülbenti katlayıp ileride yeniden kullanmak üzere cebine koydu. Paltoyu çıkarınca, bir kez daha büyük bir gururla eserini inceledi, daha sonra iki eliyle iyice kavrayarak ustaca bir hareketle Akakiy Akakiyeviç'in omuzlarına bırakıverip birkaç kez aşağı doğru çekti, eliyle arkasını da düzelterek iyice üzerine yerleştirdi. Bir süre, Akakiy Akakiyeviç'in omuzlarında düğmeleri iliklenmeden duran eserini seyretti. Akakiy Akakiyeviç yaşının da verdiği tecrübeyle, paltoyu tam olarak giyip manşet boyunu da görmek istedi. Petroviç hemen ona yardım etti; baktılar, kollar da tam oturmuştu. Kısacası palto, üzerine tıpatıp uymuş, tam Akakiy Akakiyeviç'in ölçülerine göre olmuştu. Fırsat bu fırsattır diye düşünen Petroviç, küçük bir sokakta yaşadığı, terzi tabelası bile olmadığı ve Akakiy Akakiyeviç'i çok uzun zamandan beri tanıdığı için paltoyu bu kadar ucuza diktiğini ve eğer aynı paltoyu Nevski Bulvarı'ndaki bir terziye diktirmeye kalksaydı, sırf terzilik için kendisinden yetmiş beş ruble alacaklarını söylemekten de geri durmadı. Akakiy Akakiyeviç, bu konuda Petroviç'le tartışmaya girmekten kaçınmıştı, çünkü onun telaffuz etmekten hoşlandığı korkunç rakamlardan oldum olası korkardı. Borcunu ödedi, teşekkür etti ve üzerinde yeni paltosuyla, daireye gitmek için oradan ayrıldı. Peşinden Petroviç de dışarı çıkıp, sokakta durdu; arkadan uzun uzun paltoyu seyretti; sonra yandaki sokağa dalıp kestirmeden Akakiy Akakiyeviç'in önüne çıkarak, bu kez de paltosunu ön cepheden izledi. Bu sırada Akakiy Akakiyeviç bayramlıklarına yeni kavuşmuş bir çocuk gibi mutluluktan uçarak yürüyordu. Attığı her adımda omuzlarında yeni paltosunun olduğunu düşünüyor, içi içine sığmıyordu. Hatta yüreğinde dalga dalga kabaran mutluluk sayesinde birkaç kez gülümsedi bile yürürken. Halinden hoşnut olmaması için hiçbir neden yoktu: Paltosu onu hem sıcacık tutuyordu hem de gerçekten çok güzel bir paltoydu. Ne kadar

yürüdüğünün farkına bile varmadan kendini dairede buldu. Vestiyerde paltosunu çıkardı, her tarafına bir kez daha göz gezdirdi, sonra da onu vestiyer görevlisinin itinalı ellerine emanet etti. Nasıl oldu bilmiyoruz, ama dairede bulunanların hepsi Akakiy Akakiyeviç'in yeni bir paltosu olduğunu, eski 'sabahlığın' artık tedavülden kalktığını hemen öğrenmişti. Herkes bir anda yeni paltoyu görmek için vestiyere hücum etti. O kadar büyük bir coşkuyla karşıladılar ki Akakiy Akakiyeviç'i, tebrikleri ilkin gülümseyerek kabul eden memurumuz, bir süre sonra utanıp sıkılmaya başladı. Yanına gelen herkes, yeni paltonun 'ıslatılması' gerektiğini söylüyordu. En azından hepsini bir akşam çaya davet etmeliydi. Akakiy Akakiyeviç'in şaşkınlıktan dili tutuldu; ne cevap vereceğini, bu durumdan nasıl kurtulacağını kestiremedi. Birkaç dakika sonra hepten kızararak, etrafındakileri bunun yeni bir palto olmadığına, yani o kadar da yeni sayılamayacağına safça inandırmaya çalıştı. Sonunda memurlardan biri, daha doğrusu şeflerden birinin yardımcısı, muhtemelen bünyesinde zerre kadar kibir barındırmadığını, kendinden aşağı pozisyonlarda çalışanlarla bile birlikte vakit geçirebileceğini cümle âleme göstermek adına, "Pekâlâ... Pekâlâ..." dedi, "Akakiy Akakiyeviç'in yerine ben veriyorum daveti. Bu akşam hepinizi evimde çaya bekliyorum. Hem tesadüf işte, benim de doğum günüm bugün."

Tüm memurlar şef yardımcısının yeni yaşını kutlayıp, yapmış olduğu teklifi seve seve kabul ettiklerini belirtti. Akakiy Akakiyeviç tam bahaneler uydurup gelemeyeceğini söyleyecekti ki, memurlar hep bir ağızdan bunun büyük bir saygısızlık olacağını, teklifi kesinlikle geri çeviremeyeceğini söyleyerek ısrar edince, o da çaresiz daveti kabul etti. Hatta daha sonra, bu davet sayesinde akşam da yeni paltosunu giyme fırsatı bulacağını fark edince, daveti kabul ettiğine sevindi bile.

O gün Akakiy Akakiyeviç'in en coşkulu günüydü. Evine son derece mutlu bir şekilde döndü, paltosunu çıkardı, dikkatli bir şekilde duvara astı; hayranlıkla bir kez daha hem kumaşını hem de astarını inceledi; sonra da aralarında karşılaştırma yapmak için önceden palto niyetine kullandığı paramparça olmuş 'sabahlığı' çıkardı. İkisini şöyle bir süzdükten sonra kahkahayı patlattı: Tanrım! Aralarında dağlar kadar fark vardı! Hatta epey zaman sonra yemek yemek için sofraya oturduğunda bile, 'sabahlığının' durumu aklına geldikçe gülmeye devam etti. Neşeli bir şekilde yemeğini yedi ve yemekten sonra tek satır bile temize çekmedi; onun yerine yatağına

yatıp kısa bir süre için dinlenmeyi tercih etti. Hava iyice kararınca kalktı, bir çırpıda giyindi, paltosunu omzuna aldı ve dışarı çıktı.

Ne yazık ki daveti veren memurun tam olarak nerede yaşadığını söyleyemeyeceğiz, zira hafızamız hazin bir şekilde bizi yanıltmaya başladı; Petersburg'da bulunan her şey, bütün sokaklar, bütün evler kafamızda karman çorman olmuş durumda ve bu bilgilere dayanarak herhangi bir yer tarifi vermek de mümkün gözükmüyor. Yine de, en azından şunu söyleyebiliriz: Şef yardımcısı şehrin iyi semtlerinden birinde, dolayısıyla da Akakiy Akakiyeviç'in evine pek de yakın olmayan bir yerde yaşamaktaydı.

Önce pek iyi aydınlatılmayan, ıssız sokaklardan yürümesi gerekiyordu Akakiy Akakiyeviç'in, ama sonra, daveti veren şef yardımcısının evine yaklaştıkça geçtiği sokaklar daha canlı, kalabalık ve daha aydınlık olmaya başladı. Artık adım başı bir yayaya denk geliyor, hatta bunların arasında güzel giyimli kadınlar ve yakası kunduz derisinden paltolar giymiş adamlar da göze çarpıyordu. Süklüm püklüm arabacıların kullandığı, tahta korkulukları pirinç çivilerle çakılmış basit kızaklara daha az rastlanıyor, onların yerini koyu kırmızı renkte kadife şapkalarıyla iyi giyimli arabacıların sürdüğü, üzerine ayı postu serilmiş, her yeri verniklenmiş kızaklar alıyordu. Sürücünün oturduğu yer bile özenle dayanıp döşenmiş arabalar, tekerlekleri karda gıcırdayarak uçarcasına geçiyordu sokaklardan.

Akakiy Akakiyeviç tüm bunlara, hayatı boyunca hiç görmediği şeylermiş gibi bakıyordu; kim bilir en son ne zaman geceleyin sokağa çıkmıştı. Işıl ışıl bir dükkân vitrininin önünde merakla durdu, gözü bir tabloya takılmıştı. Tabloda güzel bir kadın, ayakkabısını çıkarırken resmedilmiş; biçimli bacağı bütünüyle ortaya çıkmıştı. Arka tarafta uzun favorili, keçi sakallı bir adam başka bir odanın kapısından başını ileri doğru uzatmış, kadını seyrediyordu. Akakiy Akakiyeviç başını salladı ve gülümseyip yoluna devam etti. Peki, neden gülümsemişti ki? Acaba, kendisine pek tanıdık gelmese bile, aslında her erkeğin benliğinin derinliklerinde var olan bir duygunun içinde kımıldandığını hissettiği için mi, yoksa diğer memurlar gibi, "Eh, şu Fransızlar! Ne denilebilir ki... Eğer bir şeyi gerçekten isterlerse mutlaka...!" türünden bir şey düşündüğü için mi... Belki de bunların hiçbiri değildi aklından geçirdikleri, kim bilir... Ne de olsa insan ruhunun derinlerine gizlice süzülüp neler düşündüğünü öğrenmek olası değil.

Akakiy Akakiyeviç sonunda şef yardımcısının oturduğu güzel binaya vardı. Merdivenler fenerlerle aydınlatılmıştı, daire ikinci kattaydı. Antreye girince, duvarın dibinde yan yana dizili duran birkaç sıra çizme gördü. Onların arasında, odanın orta yerinde bir semaver, etrafa dalga dalga buhar salarak fokurdamaktaydı. Duvardaki askıda paltolar ve kabanlar asılıydı; aralarında yakası kunduz kürkünden olanlar da vardı; kadifeden olanlar da. İçerideki odadan gürültü ve konuşma sesleri geliyordu. Birden kapı açılıp, evin hizmetkârı elindeki tepsiyle dışarı çıkınca gürültü bir kat daha arttı. Tepsinin üzerinde bulunan boş bardaklardan, sütlükten ve bisküvi sepetinden memurların uzun zaman önce toplandıkları ve ilk çaylarını çoktan içmiş oldukları anlaşılıyordu. Akakiy Akakiyeviç paltosunu kendi elleriyle asıp odaya girdiğinde hiç de alışık olmadığı bir manzarayla karşılaştı; etrafı aydınlatan mumların, kalabalık memur topluluğunun ve ağızlarında tüttürdükleri pipoların, oyun masalarının görüntüsü ve dört bir yandan yükselen konuşmaların, yerlerinden oynatılan sandalyelerin çıkardığı gıcırtıların yarattığı gürültü onu sersemletmeye yetti de arttı bile. Ne yapacağını, nasıl davranacağını bilmez bir halde, odanın ortasında durakladı. Bu esnada orada bulunanlar, çoktan Akakiy Akakiyeviç'in geldiğini fark etmiş, esaslı bir yaygara koparmış ve sürü halinde bir kez daha yeni paltoyu incelemek bahanesiyle antreye doğru atağa kalkmışlardı.

Akakiy Akakiyeviç bu durumdan biraz utanıp sıkıldıysa da, çok temiz kalpli bir adam olduğu için paltosunun gördüğü ilgi ve övgü karşısında sevinç duymaktan kendini alamadı. Zaten kısa bir süre sonra tüm davetliler Akakiy Akakiyeviç'i de, paltosunu da bir kenara bırakıp, ilgilerini her zaman olduğu gibi kâğıt oyunları için hazırlanan masalara yönelttiler.

Bütün bu gürültü, kalabalık, konuşmalar, Akakiy Akakiyeviç için alışılmadık, tuhaf şeylerdi. Nasıl davranması gerektiğini, ellerini, kollarını, bacaklarını nereye koyacağını, bedenini nasıl kullanacağını hiç bilmiyordu; sonunda kâğıt oynayanların yanına ilişiverdi. Önce biraz oyunu izledi, sonra bakışlarını teker teker oyuncuların yüzlerinde gezdirdi; birkaç dakika sonra da sıkılarak esnemeye başladı; uyku saati çoktan gelip geçmişti bile. Ev sahibiyle vedalaşarak oradan ayrılmak istedi, ancak yeni paltosunun şerefine bir kadeh şampanya içmeden hiçbir yere gidemeyeceğini söyleyerek onu bırakmadılar. Bir saat sonra, sebze salatası, söğüş dana eti, ezme, börek ve şampanyadan oluşan yemek servisi yapıldı. Kendisine zorla içirilen iki kadeh şampanya Akakiy Akakiyeviç'in, etrafında olup bitenleri

daha keyifli bir şekilde izlemesine ortam hazırladıysa da, saatin on ikiyi vurduğunu ve onun çoktan eve dönmüş olması gerektiğini unutmasını sağlayamadı. Belki gitmekten vazgeçirmeye çalışır diye ev sahibine görünmeden sessizce odadan çıktı; antrede paltosunu aradı ve onu ne yazık ki yerde sürünür vaziyette buldu; eline alıp silkeledi, üzerine yapışmış tozları, tüyleri temizledi, omzuna aldı ve merdivenlerden inerek sokağa çıktı.

Dışarısı hâlâ ışıl ışıldı. Hizmetkâr takımının ve gedikli müşterilerin uğrak yeri olan birkaç kulüp hâlâ açıktı. Kapalı gibi görünenlerin bile pencerelerinden dışarıya ışık demetleri süzülüyor; bu da, bu kulüplerin henüz tam olarak boşalmadığı, bu saate kadar nerede kaldıkları konusunda efendilerini merakta bırakan hizmetçi ve uşakların, sohbetlerine henüz bir nokta koymadıkları anlamına geliyordu. Akakiy Akakiyeviç neşeli bir şekilde yürüyordu sokakta. Hatta nedendir bilinmez, yanı başından şimşek hızıyla geçen ve vücudunun her yeri ayrı ayrı oynayan bir kadının arkasından koşturmaya bile başladı. Ancak sonra hemen toparlandı ve kendisini etkisi altına alan bu heyecana nasıl kapıldığına şaşırarak, tekrar eskisi gibi sakin sakin yürümeye devam etti. Çok geçmeden, gün içinde bile çok hareketli olmayan, geceleri ise daha da tenhalaşan, bomboş sokaklar serildi önüne. Gecenin bu saatinde etraf, her zamankinden daha cansız ve ıssız görünüyordu; yağları bitmeye yüz tutan sokak fenerleri kendilerini bile zor aydınlatıyordu. Sonra tahta çitlerin çevrelediği ahşap evleri gördü; etrafta tek bir canlı bile yoktu; yalnızca sokakları kaplayan karın ışıltısı ve kepenkleri çoktan uykuya dalmış alçak çatılı kulübelerin karartıları seçilebiliyordu. Akakiy Akakiyeviç, sokağın uçsuz bucaksız bir meydanla kesildiği yere yaklaştı. Meydan, öbür ucunda güçlükle görülebilen evleriyle, insanın tüylerini ürperten bir çöle benziyordu.

Çok uzakta, Tanrı bilir belki de dünyanın öbür ucunda, bir bekçi kulübesinden süzülen ışık belli belirsiz titreşiyordu. Akakiy Akakiyeviç'in keyfi kaçtı. Kötü bir şeyler olacağını sezmiş gibi, korka korka ilerlemeye başladı meydanda. Önce dönüp arkasına baktı, sonra da sağını solunu kolaçan etti; dört bir yanı uçsuz bucaksız denizlerle çevrili gibiydi.

“Yok, yok, etrafa bakmasam daha iyi olacak,” diye düşünerek gözlerini kapattı ve yine yürümeye başladı. Meydanın sonuna yaklaşıp yaklaşmadığını görmek için gözlerini açtığında karşısında –neredeyse

burnunun dibinde– bıyıklı birtakım adamların durmakta olduğunu fark etti. Neye benzediklerini ayırt edemedi bile. Gözleri karardı; kalbi sanki yerinden fırlayacakmış gibi atmaya başladı. İçlerinden biri Akakiy Akakiyeviç'in yakasına yapışarak, "Hey, bu palto benim!" diye kükredi. Akakiy Akakiyeviç tam, "İmdat! Cankurtaran yok mu!" diye bağıracaktı ki, diğer adam, memur kafası büyüklüğündeki yumruğunu onun ağzına dayayarak, "Sıkıysa bağır bakalım!" diye bir tehdit savurdu. Akakiy Akakiyeviç, sadece paltosunu üzerinden çekip çıkardıklarını ve tekmelerle ona giriştiklerini hissetti; yüzüstü karların içine yuvarlandı, görüp duyduğu başka bir şey de olmadı. Birkaç dakika sonra kendine geldi, ayağa kalktı, ama adamlar çoktan yok olmuştu. Akakiy Akakiyeviç zangır zangır titrediğini, paltosunun da üzerinde olmadığını fark etti ve avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. Ancak görünüşe bakılırsa sesini, meydanın diğer ucuna kadar ulaştırmayı başaramayacaktı. Umutsuzluk içinde, ama bir an bile bağırmaktan vazgeçmeyerek meydanın öbür tarafındaki bekçi kulübesine doğru koşmaya başladı. Kulübenin yanında uzun sopasına yaslanarak ayakta duran bekçi, uzaktan kendisine doğru bağıra çağıra koşan bu Tanrı'nın cezası herifin kim olduğunu görmek için merakla onu izliyordu. Bekçinin yanına varır varmaz zar zor nefes alarak "Gözünün önünde adam soyuyorlar, sense burada uyuklayıp duruyorsun!" diye çıkıştı. Bekçi ise Akakiy Akakiyeviç'in meydanın orta yerinde iki adam tarafından durdurulduğunu fark ettiğini, ama adamların onun arkadaşları olduğunu düşündüğünü; kendisine boş yere bağırıp çağırmak yerine, ertesi gün karakola gidip polis müfettişiyle konuşması gerektiğini; onun, paltosunu çalanları mutlaka bulacağını söyledi. Akakiy Akakiyeviç perişan bir halde evine döndü: Şakaklarıyla kafasının arka kısmında kalan bir tutam saç da darmadağın olmuştu; sağı solu, göğsü, pantolonunun her tarafı karla kaplanmıştı. Yaşlı ev sahibesi, birinin kapıyı kıracakmış gibi vurduğunu duyunca yatağından fırladı, telaştan sadece tek ayağına terlik giyerek açmak için kapıya doğru koşturdu. Geceliğinin önünü eliyle kapamaya çalışarak kapıyı araladığında, karşısında Akakiy Akakiyeviç'i perişan bir halde buldu; şaşkınlıktan bir adım geri sıçradı.

Akakiy Akakiyeviç başına gelenleri teker teker anlattı; kadıncağız ah vah edip dövünerek doğruca bölge emniyet müdürlüğüne gitmesi gerektiğini, eğer mahalle karakoluna giderse, oradakilerin kendisini kandıracağını, vaatlerde bulunup hiçbirini yerine getirmeyeceklerini, onu boş yere

oyalayacaklarını; bu yüzden doğruca bölge emniyet müdürüne gitmesinin en iyi çözüm olduğunu, aslında müdürü de tanıdığını, bir zamanlar yanında aşçı olarak çalışan Anna'nın, artık emniyet müdürünün yanında dadı olarak çalıştığını; ayrıca kendisinin de müdürü sık sık evlerinin önünden geçerken gördüğünü, adamın her pazar kiliseye gidip duasını eden, herkese samimiyetle yaklaşan biri olduğunu, tüm bu saydıklarından dolayı müdürün iyi niyetine inandığını söyledi. Akakiy Akakiyeviç ev sahibesinin öğütlerini dinledikten sonra üzgün bir şekilde odasının yolunu tuttu. O geceyi nasıl geçirdiğini kendini bir başkasının yerine koymayı başarabilenler az çok tahmin eder zaten.

Sabah erkenden emniyet müdürünün evine yollandı; ancak müdürün henüz uyanmadığını söylediler. Saat onda tekrar gitti; müdür hâlâ uyuyordu; saat on birde gitti, müdürün evde olmadığını söylediler; öğle tatilinde gitti, ama bu kez de bekleme odasındaki görevliler onu içeri almak istemediler; müdürle hangi konuda görüşeceğini, oraya geliş nedenini, olayın tüm detaylarını anlatması için ısrar ettiler. Durum böyle olunca Akakiy Akakiyeviç, hayatında ilk defa kişiliğini ortaya koymaya çalışarak kendinden emin, tavizsiz bir ses tonuyla müdürü bizzat görmesi gerektiğini, bunu engellemeye cüret edemeyeceklerini, bir hükümet meselesini görüşmek üzere bir devlet dairesinden gönderildiğini, onlar hakkında şikâyette bulunursa hepsinin gününü göreceğini söyledi. Bunun üzerine görevliler tek kelime bile etmeye cesaret edemedi; içlerinden biri müdüre haber vermeye gitti. Müdür, paltonun çalınmasıyla ilgili hikâyeyi son derece tuhaf karşıladı. Asıl konuyla ilgileneceği yerde, Akakiy Akakiyeviç'e konuyla ilgisi olmayan sorular sormaya başladı: Neden evine o kadar geç bir saatte dönüyormuş, yoksa şu malum evlerden birine mi gidiyormuş, yoksa olay vuku bulduğunda o evlerden birinden mi dönmekteymiş... Bu sorular karşısında Akakiy Akakiyeviç o kadar utanıp sıkıldı ki, paltosuyla ilgili bir soruşturma açılıp açılmayacağını bile öğrenmeden oradan ayrıldı. O gün, memuriyet hayatında ilk kez daireye uğramadı. Ertesi gün beti benzi atmış bir halde ve sırtında, artık daha da acınacak bir durumda olan eski 'sabahlığıyla' daireye gitti. Paltonun çalınma haberi, her ne kadar aralarında Akakiy Akakiyeviç'le dalga geçmek için bu fırsatı bile kaçırmayı göze alamayan bazı memurlar olsa da, dairedekilerin çoğunun yüreğini parçaladı. Ona yardım etmek için aralarında para toplamaya karar verdiler, ancak pek de işe yarar bir meblağ

toparlamayı beceremediler. Çünkü o ay hem müdürün portresinin yapılmasına katkıda bulunmak, hem de şube müdürünün tavsiye ettiği bir kitabı satın almak için (ki kitabın yazarı kendilerinin yakın arkadaşıydı), oldukça yüklü miktarda para harcamış bulunmaktaydılar. Bu yüzden de toplanan para, lafı bile edilemeyecek kadar cüzi bir miktardı. Akakiy Akakiyeviç'in haline acıyan memurlardan biri, hiç değilse bir yol göstererek ona yardım etmeye karar verdi ve mahalle karakoluna gitmemesini söyledi. Çünkü onların, sırf amirlerinin gözüne girmek için paltosunu bulmayı başarsalar bile, paltonun kendisine ait olduğuna dair kati deliller sunamadığı takdirde, paltoya el koyacaklarını, bu yüzden yapılacak en iyi şeyin bir *mühim adama* başvurmak olduğunu, çünkü mühim adamın gerekli yerlerle yazışarak, gerekli kişilerle bağlantıya geçerek, işin istediği doğrultuda sonuçlanmasını sağlayabileceğini söyledi. Akakiy Akakiyeviç çaresiz, mühim adama gitmeye karar verdi. Mühim adamın tam olarak ne işle meşgul olduğu, bugüne kadar hâlâ netlik kazanmayan bir konudur. Şunu da belirtelim, kendileri yalnızca kısa bir süre önce mühim adam olmuştu ve daha önceleri mühim bir adam değildi. Aslında kendisinden daha 'mühim' olan diğer adamlarla karşılaştırılınca, bu adamın konumu hâlâ, pek de 'mühim' olarak değerlendirilemezdi. Gelgelelim, bu gibi 'aslında mühim olmayan adamların' çevresinde, onların mühim adam olarak görülmesini sağlayan insanlar da her daim var olmuştur. Kaldı ki, bizim sözünü ettiğimiz mühim adam da bulunduğu konumun önemini diğerlerinin gözünde elinden geldiğince yükseltmek için türlü çarelere başvurmuştu; örneğin daireye geldiğinde, emrinde çalışan tüm memurların kendisini karşılamak için merdivenlere çıkmasını buyurmuş; kimsenin, gerekli işlemler harfiyen yerine getirilmeden huzuruna çıkmaya cüret etmemesini emretmişti. Önce görüşmek istedikleri konuyu kayıt memuruna bildirmeliydiler, kayıt memuru bunu yazmana, yazman da düzeltmene ya da ast üst ilişkisine göre sırada kim varsa ona iletmeliydi; konu, ancak bu sıra izlenerek kendisinin görüşüne sunulmalıydı. İşte, Kutsal Rusyamız taklitçilik hastalığına bu derece kapılmış durumda; herkes amirlerine özeniyor, herkes birbirine amirlik taslıyor. Bakın, şöyle bir olay duydum geçenlerde; bir kalem memuru küçük bir daireye kalem şefi olarak atanmış; atanır atanmaz da kendisine özel bir oda hazırlatmış, kapısına 'bölüm şefi' diye tabela astırmış, girişe de kırmızı yakalı, kravatlı bir odacı konuşlandırmış. Adamcağız eli kapının kolunda 'hazır ol'da bekleyip, içeri

gireceklere kapıyı açıyormuş; işin komik yanı, bu ‘şef odası’ normal boyutlarda bir yazı masasının bile güçbela sığdığı, ufacık bir odaymış.

Bizim sözünü edeceğimiz mühim adamın alışkanlıkları gösterişli ve ciddi, fakat çok da karmaşık değildi. Çalışma sisteminin temelinde disiplin yer almaktaydı. “Disiplin, disiplin ve yine disiplin,” der dururdu ve son kelimeyi söylerken genellikle konuştuğu kişinin yüzüne, hükmeden tarafın kendisi olduğunu vurgulamak için dik dik bakardı. Aslında bunu yapması için bir neden de yoktu, çünkü şefliğini yapmakta olduğu kalemde işlerin yürümesini sağlayan topu topu on memur vardı ve hepsi de onun karşısında lüzumundan fazla korkuya kapılır; uzaktan, geldiğini gören herhangi biri derhal işi gücü bırakır, o odadan çıkıncaya dek tüm dikkatini ona yöneltmiş bir şekilde ayakta beklerdi. Kendinden alt seviyedeki memurlarla hep onları azarlar gibi konuşur ve söylediği şeyler genelde şu üç cümleyle sınırlı kalırdı: “Bu ne cüret! Siz kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? Karşınızda kim var farkında mısınız?” Aslında, özünde iyi bir adamdı; arkadaşlarıyla iyi geçinir, yardımlaşmayı severdi. Ancak aldığı terfi onun başını döndürmüştü. Terfi eder etmez adama bir şeyler olmuştu; kafası karışmış, dengesi bozulmuş, nasıl davranacağını hepten şaşırmıştı. Eğer kendi seviyesindeki kimselerle birlikteyse, yine son derece terbiyeli, kibar biri oluyor; onlarla arasındaki ilişkiyi düzeyli bir şekilde sürdürebiliyordu. Ancak kendisinden bir derece bile alt seviyede bulunan memurların arasına girer girmez bambaşka biri oluveriyordu; ağzını bıçak açmıyor, bir köşede öylece oturuyordu. Bu hali, etrafındakilerin kendisine acımasına neden oluyor; bu da bir yana, aslında zamanını çok daha keyifli bir şekilde geçirebileceğini o da fark ediyordu. Bazen gözlerinden, etrafında sürüp giden ilgi çekici sohbetlere katılmak için güçlü bir istek duyduğu okunabiliyordu. Ancak bu davranışın, bulunduğu konuma uymayacağı, laubaliliğe ortam hazırlayacağı ve itibarını zedeleyeceği endişesiyle hep kendini geri çekiyordu. Vakur bir edayla hiç sesini çıkarmadan bir köşede oturuyor, ağzından nadiren bir iki kelime dökülüyordu. Bu yüzden de ‘son derece sıkıcı biri’ diye anılma şerefine nail olmuştu.

İşte dostumuz Akakiy Akakiyeviç’in yardımını rica ettiği mühim adam böyle birisiydi ve bu rica için ona, en uygunsuz zamanda gitmişti. Gerçi zaman Akakiy Akakiyeviç açısından uygun değildi, yoksa mühim adam o sırada gayet müsaitti. Odasında, yıllardır görmediği çocukluk arkadaşıyla son derece neşeli bir şekilde sohbet ediyordu. Bu esnada Başmaçkin adında

birinin geldiğini ve kendisiyle görüşmek istediğini öğrendi. Ters ters “Kimin nesiymiş peki?” diye sordu. “Bir memur,” diye yanıtlandı sorusu. “A! Bekleyebilir öyleyse. Şu anda hiç vaktim yok,” dedi mühim adam. Bu noktada, vakti olmadığını söyleyen mühim adamın yalan söylediğini belirtmek zorundayız; aslında vakti vardı. Arkadaşıyla, konuşabilecekleri her şeyi çoktan konuşmuşlar ve sohbetleri artık son derece uzun süren suskunluklarla bölünmeye başlamıştı. Yalnızca arada bir, birbirlerinin dizlerine neşeyle vurup, bozuk plak gibi “İşte böyle İvan Abramoviç!”, “Ya, demek öyle Stefan Barlamoviç!” diye sayıklıyorlardı. Buna rağmen, sırf birkaç sene önce memuriyeti bırakıp köye yerleşen arkadaşına memurların kendisiyle görüşmek için ne kadar uzun bir süre beklemeleri gerektiğini göstermek için, Akakiy Akakiyeviç’i bekletmelerini emretmişti. Nihayet, arkadaşıyla uzun uzun konuştuktan, daha doğrusu bol bol sustuktan ve rahat koltuklarında arkaya doğru kaykılarak birer sigara daha tüttürdükten sonra, mühim adam sanki birdenbire hatırlamış gibi, elinde kendisine imzalatmak üzere getirdiği kâğıtlarla kapıda bekleyen sekreterine dönerek, “Ah, bu arada... bir memur bekliyordu değil mi? Söyleyin, içeri gelsin,” dedi.

Akakiy Akakiyeviç’in mütevazı halini ve eskimiş üniformasını görünce, terfi edip şef olmadan önce odasında aynanın karşısına geçip binlerce kez kendi kendine provasını yaptığı sert, hükmeden ses tonuyla “Ne istemiştiniz?” diye sordu.

Odaya zaten çekine çekine giren Akakiy Akakiyeviç, bu tavır karşısında biraz daha afalladı ve elinden geldiğince, ama her zamankinden daha çok “şey”, “işte” diyerek, yepyeni bir paltosu olduğunu, acımasızca kendisine saldıran hırsızların onu çaldığını, bu yüzden kendisi gibi yüksek mevkideki birine, mesela emniyet müdürüne ya da başka birine paltosunu bulmaları için bir dilekçe yazmasını rica etmeye geldiğini anlattı. Şef kendisine doğrudan doğruya başvurulmasını büyük bir saygısızlık olarak değerlendirdi, “Başka emriniz Paşa Hazretleri?” diye çıkıştı, “Hiç yol yordam bilmez misiniz siz? Bu makama doğrudan doğruya başvurabileceğinizi mi sanıyorsunuz? İşlerin nasıl yürüdüğünden haberiniz yok mu? Önce bir dilekçeyle kaleme başvurmalıydınız, dilekçeniz masa şefine iletilmeliydi, oradan bölüm şefine, oradan da sekretere ve sekreterden de bana ulaşmalıydı…”

Akakiy Akakiyeviç'in her yanını ter basmıştı; büsbütün kırılmak üzere olan cesaretini toplamaya çalışarak, "Ama sayın Ekselansları..." dedi, "Size... şey... zahmet vermek cüretini gösterdim yüce Ekselansları, çünkü sekreterler... şey... onlara pek güvenilmez de..."

"Ne? Ne? Ne?" diye çıkıştı mühim adam, "Bu cesareti nereden buluyorsunuz? Kim sokuyor kafanıza bu düşünceleri? Amirlerine, büyüklerine karşı saygı diye bir şey kalmadı şu gençlerde!"

Görünüşe bakılırsa mühim adam, Akakiy Akakiyeviç'in elli yaşının üzerinde olduğunu fark etmemişti, çünkü Akakiy Akakiyeviç'e 'genç' diyebilmek için onu ancak yetmiş yaşında birisiyle karşılaştırmak gerekirdi.

"Bu ne cüret! Siz kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? Karşınızda kim var farkında mısınız?"

Bunları söylerken ayağını sertçe yere vuruyor ve avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Akakiy Akakiyeviç korkudan taş kesilmişti, sendeledi, tüm vücudu zangır zangır titremeye başladı, ayakta duramıyordu. Eğer odacılar yetişip onu tutmasaydı, olduğu yere yığılacaktı; odadan çıkardıklarında artık kendinde değildi. Mühim adama gelince, beklediğinin de ötesinde bir etki yaratmaktan, bir çıkışıyla karşısındaki adamı ayakta bile duramaz hale getirebildiğini görmekten alabildiğine hoşnut, olan biteni nasıl karşıladığını görmek için arkadaşına kaçamak bir bakış fırlattı. Onun da tedirgin olduğunu, hatta biraz da korkmaya başladığını görünce mutluluğu ikiye katlandı.

Merdivenlerden nasıl indi, sokağa nasıl çıktı, bunlara dair hiçbir şey hatırlamıyordu Akakiy Akakiyeviç. Ne kollarını ne de bacaklarını hissediyordu. Hayatı boyunca bir şeften, üstelik de başka bir dairenin şefinden böyle ağır bir azar işitmemişti. Dışarıda şiddetli bir tipi vardı; uğuldayarak esen rüzgâr sokakları esir almıştı. Akakiy Akakiyeviç ağzı bir karış açık halde yürürken ayağı kaldırıma takıldı: rüzgâr, Petersburg'da her zaman olduğu gibi, dört bir yandan, bütün sokak başlarından üzerine doğru esiyordu. Hemen boğazı ağrımaya başladı; eve vardığında tek kelime bile edecek gücü kalmamıştı; kendini yatağa attı. İşitilen esaslı bir azar kimi zaman insanı bu hallere düşürebiliyor işte!

Ertesi gün, Akakiy Akakiyeviç’in ateşi iyice yükseldi; sayıklamaya başladı. Eksik olmasın, Petersburg ikliminin cömert yardımları sayesinde, hastalığı tahmin edilemeyecek kadar hızlı ilerleme kaydetti. Kendisini muayene etmek için gelen doktor, Akakiy Akakiyeviç’in nabzına baktıktan sonra, derdine derman olacağından filan değil de, sırf hastası tıbbi yardımın nimetlerinden mahrum kalmasın diye ona lapa salık verdi ve yalnızca iki günlük ömrü kaldığını söyledi. Sonra, ev sahibesine dönerek, “Siz de anacığım, vakit kaybetmeden bir çam tabut siparişi vermelisiniz, zira meşe tabut onun gibi birine pahalı gelecektir,” dedi.

Akakiy Akakiyeviç bu meşum açıklamayı duymuş muydu, eğer duyduysa bu sözler gerçekten onu sarsmış mıydı, orası belli değil... O sırada zavallı adamcağız ateşler içinde yanıyor, sürekli bir şeyler sayıklıyordu. Gözünün önünde hiç durmadan birbirinden tuhaf sahneler beliriyordu: Petroviç’i görüyor, ona üzerinde hırsızları yakalamak için tuzaklar bulunan bir palto dikmesi için sipariş veriyordu; hırsızların yatağının altında saklandıklarını sanıyor ve yorganının altına kadar giren bir hırsızı yakalayıp oradan çıkarması için ev sahibesini yanına çağırıp duruyordu; bazen, yepyeni bir paltosu olmasına rağmen neden karşısında eski ‘sabahlığının’ asılı durduğunu soruyordu; bazen de şefin karşısında ayakta durup ondan esaslı bir papara yediğini sanıyor ve “Affedersiniz Ekselansları”, “Haklısınız Ekselansları” diye sayıklıyordu, bir süre sonra hiddetleniyor; ağza alınmayacak sözleri birbiri ardına sıralıyordu. Akakiy Akakiyeviç’in ağzından bu tür sözler döküldüğüne hiç şahit olmayan yaşlı ev sahibesi endişeyle istavroz çıkarıyordu. Kadıncağızı daha çok dehşete düşüren şey de bu küfürlerin hemen ardından “Ekselansları” sözünün geçiyor olmasıydı. Bir süre sonra iyice saçmalamaya başladı, söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu; yalnız şurası açıktı: Zırvaladığı lafların tümü paltoyla alakalıydı. Nihayetinde zavallı Akakiy Akakiyeviç ruhunu teslim etti. Odasına da, eşyalarına da mühür vurulmadı, çünkü ne bir mirasçısı vardı ne de geriye ‘miras’ diye adlandırılabilecek bir şey bırakmıştı. Tüm eşyası, bir deste divit, iki düzine beyaz kâğıt, üç çift çorap, pantolonundan düşen iki ya da üç tane düğme ve okuyucuların zaten aşina olduğu o eski ‘sabahlıktan’ ibaretti. Bu ‘büyük servet’ kime nasip oldu, orasını Tanrı bilir; doğrusu öykünün yazarı bile bu konuyu araştırmak için çaba sarf etmemiştir. Akakiy Akakiyeviç toprağa verildi ve Petersburg onsuz kaldı; sanki bu kentte böyle biri hiç var olmamıştı. Davasına kimsenin sahip çıkmadığı, kimsenin

yakınlık göstermediği, bir iğnenin ucuna yerleştirdiği sıradan bir sineği bile alıp mikroskop altında incelemeyi ihmal etmeyen doğa bilimleri uzmanlarının dahi dikkatini çekmeyen bir yaratık, ömrünün son günlerinde de olsa palto biçimine bürünmüş ışıl ışıl bir misafir tarafından ziyaret edilmiş, yoksulluk içinde geçen kasvetli yaşamı bir an için bile olsa renklenmiş, sonra da çarların ve dünyadaki diğer tüm hükümdarların üzerine çöken felaket onun da karşısında belirmiş, yıllarca dairedeki arkadaşlarının acımasız alaylarına sabırla katlanan Akakiy Akakiyeviç bir hiç uğruna bu dünyadan sessizce göçüp gitmişti.

Ölümünden birkaç gün sonra, Akakiy Akakiyeviç'in evine, çalıştığı daireden bir odacı gönderildi; şefi hemen işinin başına dönmesini emrediyordu. Odacı daireye geri döndüğünde, Akakiy Akakiyeviç'in artık işe gelemeyeceğini bildirdi. Kendisine "Neden?" diye sorulunca da, "Şey, gelemez çünkü ölmüş; dört gün önce toprağa vermişler," diye cevap verdi. Akakiy Akakiyeviç'in ölümünden dairedekiler bu şekilde haberdar oldu; ertesi gün ise yerinde başka bir memur oturuyordu. Yeni memur Akakiy Akakiyeviç'e göre oldukça uzun boyluydu, ama yazısı onunki gibi düzgün değil, daha çarpıktı.

Akakiy Akakiyeviç ile ilgili anlatacaklarımızın bu kadarla kalmayacağı kimin aklına gelirdi ki... Yaşadığı süre boyunca kimsenin farkına bile varmadığı bu adamın, ölümünden sonra birkaç gün daha bu dünyada varlığını hissettirme şansının kendisine bahşedileceğini kim düşünebilirdi! Ama oldu işte... Ve anlattığımız hazin hikâye beklenmedik bir şekilde fantastik bir sonla noktalanıyor.

Birdenbire Petersburg'da birtakım söylentiler yayılmaya başladı: Anlatılanlara göre, Kalinkin Köprüsü civarında geceleri memur kılığında bir hortlak görülmeye başlamıştı. Hortlak, çaldırdığı paltosunu arıyor ve rütbesine ya da unvanına bakmadan karşısına çıkan herkesin sırtından paltosunu çekip alıyordu. Paltonun özellikleri hakkında da herhangi bir ayrım yapmıyordu; yakası kedi ya da kunduz kürkünden olmuş, vatkalı olmuş, vatkasız olmuş, rakun kürkünden ya da tilkiden ya da ayı postundan olmuş, fark etmiyordu; kısacası insanoğlunun kendi bedenini örtmek için kullandığı her türden deri ve kürkten yapılmış paltoya el koyuyordu. Dairedeki memurlardan biri hortlağı kendi gözleriyle gördüğünü ve ilk bakışta onu Akakiy Akakiyeviç'e benzettiğini söylüyordu; ancak adamcağız

o sırada öyle büyük bir korkuya kapılmıştı ki, oradan elinden geldiği kadar hızlı bir şekilde koşarak uzaklaştığı için, hortlağı adamakıllı görememiş; sadece uzaktan parmağını tehdit eder gibi kendisine doğru uzattığını seçebilmişti.

Şikâyetlerin ardı arkası kesilmiyordu; sadece sıradan memurların değil, üst düzey görevlilerin bile paltoları sırtlarından zorla çekilip alındığı için, hepsinin boynu ve omuzları soğuktan tutulmaya başlamıştı. Polise, derhal ne gerekiyorsa yapılıp, ölü ya da diri bu hortlağın yakalanması ve diğerlerine ibret olsun diye en sert şekilde cezalandırılması emri verildi; neredeyse bunu başaracaklardı da... Şöyle ki, Kiryuşkin Sokağı'nda bir bekçi, eskiden flüt çalan emektar bir müzisyenin paltosunu çalmak üzereyken hortlağın yakasına yapışmıştı. Sonra da iki bekçi arkadaşını yardıma çağırdı. Diğer bekçiler gelince onlara, soğuk kış gecelerinde tam altı kez donan burnunu kurtarmak için çizmesinin içindeki enfiye kutusunu çıkarması gerektiğini, bu süre zarfında hortlağı tutmalarını söyledi. Ancak enfiyenin cinsi o kadar sertti ki, değil bir canlı, bir hortlak bile bu kokuya dayanamazdı. Bekçi sağ burun deliğini parmağıyla kapatıp soldakine henüz enfiye çekmişti ki, hortlak üçünün birden suratına doğru şiddetle hapşırdı. Bekçiler suratlarına savrulan salya sümükleri temizleme derdine düşünce, bunu fırsat bilen hortlak ortadan kayboldu. Her şey o kadar hızlı gelişmişti ki, bekçiler hortlağı gerçekten yakalayıp yakalayamadıklarından emin bile olamadılar. O günden sonra da, hortlağın verdiği korku onları öyle çok etkiledi ki, değil bir ölüyü, bir canlıyı bile yakalamaya çekinir oldular; uzaktan "Hey sen! Buralarda dolaşma, yoluna git, hadi!" diye bağırmaktan ileri gidemediler. Böylece hortlak-memur Kalinkin Köprüsü'nün diğer tarafında da cirit atmaya ve bütün yüreksiz adamlara korku salmaya başladı.

Yalnız, hortlaktan bahsetmeye o kadar daldık ki, tamamen gerçeklere dayanan bu hikâyenin fantastik bir sonla noktalanmasına neden olan mühim adamı hepten unuttuk. Her şeyden önce, konumum mühim adama karşı adil davranmamı ve onun içinden geçenleri olduğu gibi sizlere aktarmamı gerekli kılıyor. İşittiği azardan dolayı altüst olan Akakiy Akakiyeviç odadan çıkar çıkmaz, mühim adamın yüreği biraz burkulmuştu aslında. Zaten acıma duygusu ona çok da uzak olan bir şey değildi; her ne kadar bulunduğu yüce mevkii, hissettiklerini açığa vurmasını genelde engellese de yüreği insani duygulara açıktı. Ziyaretine gelen arkadaşı makamını terk eder etmez, zavallı Akakiy Akakiyeviç'i düşünmeye başladı ve o andan itibaren

neredeyse her gün, kendisinden işittiği paylamaya dayanamayan zavallı Akakiy Akakiyeviç'in beti benzi atmış görüntüsü gözlerinin önünde canlandı. Biçare Akakiy Akakiyeviç hakkındaki endişeleri öyle baş edilemez hale geldi ki, bir hafta sonra dayanamayıp yanında çalışan memurlardan birini adamcağızın ne durumda olduğunu, hâlâ yardımına ihtiyacı olup olmadığını öğrenmesi için çalıştığı daireye göndermeye karar verdi. Akakiy Akakiyeviç'in beklenmedik bir şekilde ateşler içinde sayıklayarak ruhunu teslim ettiği haberini alınca, kendini çok kötü hissetti, bütün gün vicdan azabı içinde kıvrandı ve bir türlü toparlanamadı. Kafasını dağıtmak ve bu nahoş olayın etkisinden kurtulmak için, o gece bir arkadaşının vereceği davete katılmaya karar verdi. Oraya vardığında hatırı sayılır insanlardan oluşan bir toplulukla karşılaştı, her şeyden önemlisi orada bulunanların neredeyse hepsi kendisiyle aynı seviyede kişilerdi; bu yüzden istediği gibi hareket edebilirdi, davranışlarını kısıtlamak zorunda değildi. Keyfi yerine geldi. Gevşedi; güler yüzlü, hoşsohbet biri oluverdi; yani oldukça güzel bir gece geçirdi. Yemekte iki kadeh şampanya içti, ki bilindiği gibi insanın neşelenmesinde hiç de yabana atılmayacak bir etkiye sahiptir şampanya. İşte bu etki sayesinde mühim adam doğruca eve gitmeyip bir hanım arkadaşını, Karolin İvanovna'yı ziyaret etmeye karar verdi.

Mühim adam, aslen Alman olan bu hanımefendiye karşı tamamıyla arkadaşça duygular besliyordu şüphesiz. Ayrıca hemen belirtmekte fayda var; kendileri, gençlik yıllarını çoktan geride bırakmış olan mükemmel bir eş ve saygın bir aile reisiydi. İçlerinden biri memur olarak çalışan iki yetişkin oğlu ve her sabah uyanır uyanmaz elini öperek "Bonjour Papa"[1] diyen, biraz kemerli olmakla beraber güzel, küçücük bir burnu olan on altı yaşında sevimli bir kızı vardı. Hâlâ genç ve güzel olan karısı, öpmesi için önce kendi elini uzatır, sonra da kocasının eli üstte kalacak şekilde çevirir ve onunkini öperdi. Mühim adam yaşadıkları aile saadetinden büyük bir memnuniyet duyuyor olsa da, kentin diğer yakasından 'sadece dostane duygular beslediği' bir hanım arkadaş edinmenin de sakıncası olmayacağını düşünmüştü. Oysa bu hanım arkadaş, karısından daha genç ya da daha güzel değildi, ancak bildiğiniz gibi yeryüzünde bu gibi şaşırtıcı olaylara sık sık rastlanmaktadır ve bunları eleştirmek de bizim işimiz değildir. Her neyse, arkadaşlarından ayrılan mühim adam merdivenlerden indi, kızağına bindi ve sürücüye "Karolin İvanovna'ya sür" talimatını verdi. Son derece

şık, insanı sıcacık tutan kürk paltosuna sarınmıştı ve hâlâ geçirmiş olduğu keyifli gecenin etkisi altındaydı. Bir Rus için, birbirinden hoş düşüncelerin herhangi bir çaba sarf etmeden; insana, arkalarından koşma zahmeti vermeden, kendiliğinden zihnine üşüşmesinden daha iyi bir şey yoktur. Keyifle, geçirmiş olduğu gecenin en neşeli anlarını, çevresindeki samimi topluluğun kahkahalarla gülmesine neden olan tüm esprileri teker teker anımsadı; birçoğunu da kısık sesle kendi kendine tekrarladı ve hepsini de ilk anlatıldıkları andaki kadar komik bulduğu için, bir kez daha içten kahkahalar atmaktan kendini alıkoyamadı. Gerçi zaman zaman, aniden şiddetlenen, nereden ve neden estiği belli olmayan rüzgâr onu rahatsız ediyor, yüzünü bıçak gibi kesiyor, paltosunun yakasını bir yelken gibi havaya kaldırıp, birden beklenmedik bir güçle onu kafasına geçiriyor ve bundan kurtulmak için debelenip durmasına neden oluyordu.

Mühim adam, birinin ansızın çok güçlü bir şekilde yakasına yapıştığını hissetti. Arkasına dönüp bakınca, üzerinde eski püskü bir memur üniforması bulunan kısa boylu bir adamla burun buruna geldi. Kar gibi bembeyaz yüzlü adamın Akakiy Akakiyeviç olduğunu fark edince dehşete kapıldı. Bir de hortlak-memurun konuşmak üzere ağzını açtığını görüp, o ağızdan burnuna doğru yönelen çürümeye başlamış ceset kokusunu duyduğunda mühim adam korkudan bayılacak gibi oldu. Hortlak, “Sonunda buradasın işte! Sonunda... şey... senin de yakana yapıştım. Asıl senin paltondu aradığım; benimki çalındığında parmağını bile kıpırdatmadın, yardım istedim diye bana demediğini bırakmadın! Bu yüzden şimdi bana kendi paltonu vereceksin!” dedi. Zavallı mühim adam korkudan neredeyse ruhunu teslim edecekti. Oysa dairede, özellikle de kendinden düşük seviyedeki memurların önünde ne kadar da kuvvetli ve kudretli duruyordu, erkeksi tavırlarını ve görünüşünü gören herkes, “Of be! Ne adam ama!” demekten kendini alamıyordu. Ancak şu an içinde bulunduğu durumda, başkalarının gözünde kahraman gibi görünen birçok mühim adam gibi korkudan tir tir titriyor ve bu korku yüzünden bir yerine inme ineceğini sanıyordu. Hemen paltosunu çıkarıp elinden geldiğince uzağa fırlattı ve alışılmadık bir ses tonuyla arabacıya bağırdı: “Eve sür!” Yalnızca hayati durumlarda duyduğu ses tonunu ve devamında daha sert uyarıların gelebileceği ihtimalini deneyimleri sayesinde iyice kavramış olan arabacı, olası azarlara karşı önlemini alarak omuzlarını yukarı doğru kaldırdı; kamçısını şaklattı ve kızak, bir ok gibi yerinden fırladı. Beş altı dakika sonra mühim adam evinin

kapısına gelmişti bile. Karolin İvanovna'ya gideceği yerde, solgun, korkudan dili tutulmuş ve paltosuz bir şekilde kendi evine vardı. Zar zor kendini odasına attı ve bütün gece sıkıntıyla bir o yana bir bu yana döndü durdu. Zorlu geçen gecenin izlerini yüzünde taşıdığı için, ertesi gün kahvaltıda kızı, "Bugün çok solgun görünüyorsun babacığım," dedi; ama zavallı babacığı suskunluğunu bozmadı ve önceki gece başına gelenlerden, nerede olduğundan ve nereye gitmeyi planladığından kimselere bahsetmedi. Yaşamış olduğu bu olay onu derinden etkiledi. Hatta emrinde çalışan memurlara "Bu ne cüret! Benim kim olduğumu biliyor musunuz?" türünden sözleri pek seyrek söyler oldu. Böyle çıkışlar yapsa bile öncelikle olan biteni en ince ayrıntısına dek öğrenmeye gayret ediyordu.

Daha da ilginç olan şey, o günden sonra hortlak-memur bir daha ortalarda görünmedi; anlaşılan mühim adamın paltosu üzerine tam oturmuştu. En azından, artık insanların sırtlarından paltolarının zorla alındığına dair haberler duyulmuyordu. Yine de böyle mevzulardan keyif alan kimi işgüzarlar, rahat durmayı beceremediler ve kentin ücra yerlerinde hortlak-memurun hâlâ ortalıklarda dolaştığını anlatıp durdular. Örneğin, Kolomna'da bir mahalle bekçisi hortlağın, gözünün önünde bir evin arkasından süzülerek ortaya çıktığını görmüş, ancak kendisi oldukça çelimsiz bir adam olduğu için (ki bir keresinde henüz sütten kesilmemiş normal büyüklükte bir domuz yavrusu evin tekinden aniden dışarı fırlamış ve etraftaki arabacıların kahkahaları eşliğinde bekçiyi bir vuruşta yere sermişti; gerçi bekçi de yapmış oldukları bu saygısızlıktan dolayı arabacıların her birinden enfiye parası niyetine iki kapik toplayıvermişti), işte bu kadar çelimsiz biri olduğu için hortlağı durdurmaya cesaret edememiş, bunun yerine karanlıkta onu takip etmeyi tercih etmişti. Bir süre sonra hortlak, birisi tarafından izlendiğini fark etmiş, birdenbire arkasına dönüp 'bu dünyada' yaşayan hiçbir adamda göremeyeceğiniz kadar büyük olan yumruğunu havaya kaldırarak "Ne istiyorsun?" diye bağırmıştı bekçiye. O da, "Hiiiç" diye cevap vermiş ve derhal olay yerinden uzaklaşmıştı. Söylenenlere bakılırsa bu son derece iri yarı ve pala bıyıklı bir hortlakmış. Obukhov Köprüsü'ne doğru ilerlemiş, sonra da gecenin karanlığı içinde yitip gitmiş.

[1]Fr. Günaydın baba.

[1] Puşkin'in, Rusya'ya sığınan monarşi yanlısı bir Fransız subayı tarafından bir düello komplosuyla öldürülmesi üzerine Lermontov'un kaleme aldığı şiir.